

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Практикум
з навчальної дисципліни
"МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Протокол № 1 від 28.08.2012 р.

Укладач Бестужева С. В.

П69   Практикум з навчальної дисципліни "Міжнародні економічні відносини" для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / укл. С. В. Бестужева. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 96 с. (Укр. мов.)

Розглянуто основні практичні питання функціонування міжнародної економічної системи відповідно до програми навчальної дисципліни. Наведено ключові поняття, що сприяють поглибленому вивченню понятійно-категоріального апарату міжнародних економічних відносин. Подано ситуаційні, розрахунково-аналітичні та тестові завдання для оцінки рівня компетентностей студентів.

Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей.

Вступ

Міжнародні економічні відносини є функціональною системою реалізації економічних інтересів суб'єктів міжнародного бізнесу за допомогою специфічних методів, принципів, інструментів, які притаманні інтернаціональному рівню взаємодії.

Сучасний динамічний розвиток світової економіки характеризується поглибленням глобалізаційних та інтеграційних процесів, що свідчить про посилення взаємодії та взаємозалежності країн. Нині економічний добробут будь-якої країни значною мірою залежить від ступеня відповідності національної економічної політики сучасним реаліям розвитку міжнародного бізнесу. Це стосується, насамперед, структури економіки, конкурентоспроможності товарів та послуг, науково-технологічного, інфраструктурного та інституціонального забезпечення ринкових процесів.

Системна трансформація економіки України є важливою передумовою формування ефективної моделі міжнародних економічних відносин країни з зовнішнім світом. У той же час реформування національної економіки неможливе без розв'язання завдань оптимізації системи міжнародної економічної діяльності, яка є і компонентом системи господарювання, і потужним каталізатором його подальшого розвитку. Тому ефективність зовнішньоекономічних зв'язків України залежить від виявлення та швидкого реагування на зміни у світовому господарстві, поглибленого вивчення їх причин та наслідків.

Вивчення теоретичних основ та особливостей міжнародних економічних відносин сприяє формуванню у студентів комплексу вмінь і навичок у сфері міжнародного економічного співробітництва та його регулятивного забезпечення.

Навчальна дисципліна "Міжнародні економічні відносини" належить до циклу професійно орієнтованих дисциплін за напрямом підготовки "Менеджмент".

Запропонований практикум призначений для підготовки та проведення практичних та семінарських занять з навчальної дисципліни. Його структура відповідає програмі навчальної дисципліни та відображає основні питання формування і розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин. Кожне з практичних занять побудовано за єдиною схемою: завдання для поглибленого засвоєння понятійно-категоріального апарату, тестові завдання, ситуаційні завдання, розрахунково-аналітичні завдання.

Змістовний модуль 1

Теоретичні засади та форми розвитку міжнародних економічних відносин

Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни

1. Ключові поняття

Міжнародні економічні відносини – це наука, яка вивчає закони і закономірності становлення і функціонування світового господарства як цілісної економічної системи.

Міжнародна економіка – це сукупність національних господарств, пов'язаних системою міжнародного поділу праці, економічними та політичними відносинами.

Міжнародний поділ праці – вищий ступінь розвитку суспільного територіального поділу праці між країнами, який передбачає стійку концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах.

Міжнародне виробничо-інвестиційне співробітництво – процес міждержавного переміщення капіталу у формі прямих та портфельних інвестицій.

Міжнародне науково-технічне співробітництво – сукупність економічних відносин між суб'єктами світового господарства з приводу трансферту технологій.

Міжнародна міграція робочої сили – процес міждержавного переміщення робочої сили як фактора виробництва, обумовлений причинами економічного та неекономічного характеру.

Міжнародна торгівля – це сукупний товарооборот між країнами-учасницями світогосподарських зв'язків.

Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини – це сукупність економічних відносин між суб'єктами світового господарства при функціонуванні та використанні валюти в їх економічній взаємодії.

Міжнародна економічна інтеграція – це процес господарчо-політичного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, взаємодії їх відтворювальних структур на різних рівнях та в різних формах.

2. Тестові завдання.

1. Об'єктивність економічних відносин полягає у:

а) функціональній незалежності від своїх матеріальних носіїв, передусім продуктивних сил;

б) розвитку як відособлена органічна система за своїми особливими, лише їм притаманними законами і закономірностями;

в) неналежності безпосередньо до матеріальних утворень, що не виражають їх властивостей;

г) тісній взаємодії з продуктивними силами, що змінюються під їх впливом не тільки у формах прояву, а й у самій сутності.

2. Метод пізнання, який полягає в об'єднанні окремих частин в єдине ціле:

а) індукція;

б) дедукція;

в) аналіз;

г) синтез.

3. Рушійною силою розвитку, диверсифікації та вдосконалення системи міжнародних економічних відносин виступають:

а) економічні протиріччя між суб'єктами світового господарства;

б) економічні інтереси суб'єктів світового господарства;

в) механізми регулювання та управління міжнародних економічних відносин на національному та міжнародному рівнях;

г) розвиток світових продуктивних сил.

4. Міжнародні економічні відносини – це:

а) теорія, що вивчає економіку сучасного світу;

б) сукупність міжнародних економічних відносин, їх взаємозв'язок з продуктивними силами;

в) наука, яка вивчає закони і закономірності розвитку світового господарства, його функціонування як цілісної системи;

г) частина економічної теорії, що вивчає закономірності взаємодії господарських суб'єктів різних держав у міжнародному обміні товарами, русі факторів виробництва.

5. Структура світового господарства визначається:

а) взаємодією міжнародних коопераційних взаємозв'язків;

б) взаємодією міжнародних відтворювальних взаємозв'язків;

в) взаємодією міжнародних коопераційних та відтворювальних взаємозв'язків;

г) взаємодією міжнародних коопераційних та генетичних взаємозв'язків.

6. Виявлення закономірностей та законів розвитку світового господарства як економічної системи з динамічним розвитком здійснюється з використанням методу:

- а) аналізу;
- б) наукової абстракції;
- в) історичного та логічного аналізу;
- г) дедукції.

7. Суб'єктами МЕВ виступають:

- а) міжнародне науково-технічне співробітництво;
- б) міжнародна торгівля;
- в) країни, підприємства, фірми;
- г) світове господарство в цілому.

8. Метод пізнання, який полягає в розподілі цілого на окремі частини і їх дослідження:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) дедукція;
- г) індукція.

9. Процес господарчо-політичного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, взаємодії їх відтворювальних структур на різних рівнях та в різних формах – це:

- а) міжнародна економіка;
- б) міжнародна економічна інтеграція;
- в) міжнародні економічні відносини;
- г) міжнародна торгівля.

10. Об'єктом вивчення МЕВ є:

- а) економіка окремої країни;
- б) світове господарство;
- в) економіка окремого регіону;
- г) міжнародна торгівля.

11. В основі теорії МЕВ полягає:

- а) ідея взаємовигідності зовнішньоекономічних зв'язків;
- б) ідея реалізації національних інтересів у міжнародному економічному просторі;
- в) ідея формування механізму вирішення глобальних проблем;
- г) процес співробітництва між країнами.

12. Економічні відносини між суб'єктами господарювання проявляються як:

- а) економічні протиріччя;
- б) економічна взаємодія;
- в) економічні інтереси;
- г) економічне співробітництво.

13. Процес міждержавного руху капіталу у формі прямих та портфельних інвестицій – це:

- а) міжнародна економіка;
- б) міжнародна економічна інтеграція;
- в) міжнародне виробничо-інвестиційне співробітництво;
- г) міжнародна торгівля.

14. Вищий ступінь розвитку суспільного територіального поділу праці між країнами, який передбачає стійку концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах, – це:

- а) міжнародна економіка;
- б) міжнародна економічна інтеграція;
- в) міжнародне виробничо-інвестиційне співробітництво;
- г) міжнародний поділ праці.

15. Сукупність міжнародних економічних відносин у взаємозв'язку з продуктивними силами та відповідним механізмом їх регулювання – це:

- а) міжнародна економіка;
- б) світове господарство;
- в) міжнародні економічні відносини;
- г) міжнародний ринок.

3. Ситуаційні завдання

1. Визначити спільність та відмінність теоретико-методичного інструментарію міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин.

2. Якщо об'єктом вивчення та дослідження міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин є світове господарство, чи можна їх ототожнити?

3. Які методи використовуються для дослідження:

- а) еволюції міжнародних економічних відносин;
- б) визначення структурних змін у світовому господарстві;

- в) визначення тенденцій розвитку світового господарства;
- г) визначенні рівня інтеграції країни у систему світогосподарських зв'язків?

4. Розрахункові завдання

1. Дані про соціально-економічний розвиток країни (млрд дол.)

Кінцеві споживчі витрати = 1 758.

Предмети споживання тривалого використання = 863.

Валові капіталовкладення = 247.

Рентні платежі = 255.

Доходи фірм і корпорацій = 7 458.

Державні витрати на заробітну плату службовцям = 4 158.

Витрати держави на закупівлю товарів та послуг = 3 266.

Сальдо експорту та імпорту = -2 277.

Розрахувати ВВП за витратами.

2. Соціально-економічний розвиток країни характеризується такими даними (млрд. дол.)

Валовий внутрішній продукт = 3 045.

Валовий національний продукт = 3 413.

Трансферти за кордон = 25.

Амортизація основного капіталу = 478.

Національний дохід = 1 798.

Трансферти з-за кордону = 37.

Розрахувати: валовий національний дохід; чистий факторний дохід; чистий національний продукт; непрямі податки.

3. Соціально-економічний розвиток країни характеризується такими даними (млрд дол.):

Доходи некорпоративних підприємств = 2 248.

Валові капіталовкладення = 2 214.

Зміни запасів матеріальних обігових коштів = -56.

Рентні платежі = 412.

Доходи фірм і корпорацій = 3 569.

Сальдо експорту та імпорту = -1 125.

Заробітна плата найманих робітників = 2 777.

Виплати за капітал, використаний при виробництві ВВП = 423.

Амортизаційні відрахування = 521.

Непрямі податки = 201.

Предмети тривалого вжитку = 3 603.

Державні субсидії = 178.

Розрахувати ВВП за доходами.

Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку

1. Ключові поняття

Внутрішній ринок – це певна сукупність економічних відносин між продавцями та покупцями товарів.

Національний ринок – це частина внутрішнього ринку, орієнтованого на іноземних покупців.

Міжнародний ринок – це частина національних ринків країн, яка безпосередньо орієнтована на закордонні ринки та пов'язана з ними.

Світовий ринок – це сукупність товарно-грошових відносин між країнами на основі міжнародного поділу праці та інших факторів виробництва.

Закон вартості у світовому господарстві полягає у приведенні національних витрат до середньосвітових, які відображають суспільно-необхідні витрати праці при середньосвітових умовах виробництва.

Закон конкуренції в міжнародній сфері діє відповідно до ринкового характеру світового господарства та проявляється у формі міжнародної конкуренції.

Закон накопичення обґрунтовує необхідність та доцільність міжнародного інвестування та передбачає капіталізацію частини прибутку суб'єктів міжнародних економічних відносин для розвитку світової економіки.

Закон пропорціонального розвитку світової економіки оснований на системному підході і передбачає дотримання певних пропорцій між структурними елементами світового господарства, які сприятимуть збереженню його цілісності, системності та сталості.

Закон відповідності продуктивних сил характеру МЄВ передбачає взаємозв'язок та взаємозалежність між розвитком національних продуктивних сил та міжнародних зв'язків: якісні та кількісні зміни національних продуктивних сил сприяють появі нових форм та методів міжнародного економічного співробітництва.

2. Тестові завдання

1. Ознакою існування світового господарства як реальної економічної системи є:

- а) розвинутий міжнародний рух факторів виробництва;
- б) передача частини функцій держави у ведення світового співтовариства;
- в) створення потужних економічних угруповань у світі;
- г) перетворення підприємств, організацій та установ у головні суб'єкти світогосподарських зв'язків.

2. Різниця вартісних обсягів експорту та імпорту – це:

- а) експорт;
- б) імпорт;
- в) зовнішньоторговельне сальдо;
- г) зовнішньоторговельний оборот.

3. Міжнародна торгівля є:

- а) одним із головних суб'єктів світового господарства;
- б) одним із структурних рівнів міжнародної економічної взаємодії;
- в) одним із структурних елементів світового господарства;
- г) протиріччям у світовому господарстві.

4. Фактори виробництва – це:

- а) товар, який може рухатись між різними країнами;
- б) товар, який споживається в країні, де був виготовлений, і не переміщується між країнами;
- в) ресурси, які необхідно затратити для виробництва товару;
- г) правильна відповідь відсутня.

5. Внутрішній ринок, частина якого орієнтується на іноземних споживачів, – це:

- а) міжнародний ринок;
- б) національний ринок;
- в) світовий ринок;
- г) світове господарство.

6. Накопичений запас коштів у матеріальній, грошовій, товарній формах, необхідний для створення матеріальних благ – це:

- а) труд;
- б) земля;
- в) капітал;
- г) технологія.

7. Протиріччя між світовими цінами на сировинні матеріали і цінами на готові промислові товари ("ножиці цін") обумовлено:

- а) взаємодією структурних елементів світового господарству;
- б) взаємодією суб'єктів світового господарства;
- в) взаємодією елементів світового господарства з зовнішнім середовищем;
- г) взаємодією елементів світового господарства з внутрішнім середовищем.

8. Фізична та розумова діяльність людини, спрямована на досягнення певного результату – це:

- а) труд;
- б) земля;
- в) капітал;
- г) технологія.

9. На мікрорівні розв'язання протиріччя у системі зовнішньоекономічних зв'язків здійснюється:

- а) розробкою, підписом і реалізацією міждержавних угод про економічне і науково технічне співробітництво;
- б) обговоренням питань і прийняттям рішень у рамках спеціальних міжнародних економічних організацій;
- в) підписанням зовнішньоторговельних контрактів;
- г) розробкою і затвердженням законів про зовнішньоекономічну діяльність у країнах-партнерах.

10. На міжнародному рівні розв'язання протиріччя у системі зовнішньоекономічних зв'язків здійснюється:

- а) розробкою, підписом і реалізацією міждержавних угод про економічне і науково технічне співробітництво;
- б) обговоренням питань і прийняттям рішень у рамках спеціальних міжнародних економічних організацій;
- в) підписанням зовнішньоторговельних контрактів;
- г) розробкою і затвердженням законів про зовнішньоекономічну діяльність у країнах-партнерах.

11. Наукові методи досягнення практичних цілей – це:

- а) труд;
- б) земля;
- в) капітал;
- г) технологія.

12. Сфера стійких товарно-грошових відносин між країнами, що базується на міжнародному поділі праці це:

- а) міжнародний ринок;
- б) національний ринок;
- в) світовий ринок;
- г) світове господарство.

13. Сума вартісних обсягів експорту та імпорту – це:

- а) експорт;
- б) імпорт;
- в) зовнішньоторговельне сальдо;
- г) зовнішньоторговельний оборот.

14. Сукупність національних економік країн світу, пов'язаних між собою мобільними факторами виробництва – це:

- а) міжнародний ринок;
- б) національний ринок;
- в) світовий ринок;
- г) світове господарство.

15. На макрорівні розв'язання протиріччя у системі зовнішньоекономічних зв'язків здійснюється:

- а) розробкою, підписом і реалізацією міждержавних угод про економічне і науково-технічне співробітництво;
- б) обговоренням питань і прийняттям рішень у рамках спеціальних міжнародних економічних організацій;
- в) підписанням зовнішньоторговельних контрактів;
- г) розробкою і затвердженням законів про зовнішньоекономічну діяльність у країнах-партнерах.

3. Ситуаційні завдання

1. Визначити вид протиріччя та спосіб його розв'язання у таких ситуаціях:

- 1) Росія встановлює нові санітарні норми на імпорт української молочної продукції;
- 2) українська фірма не виконала зобов'язання з поставки товару закордонній фірмі;
- 3) Франція встановлює нові вимоги до іммігрантів з Північної Африки;
- 4) США встановлює ембарго проти Лівії.

2. Обґрунтувати наявність взаємозв'язків та взаємозалежності між структурними елементами світового господарства. Навести приклади.

3. У наведених ситуаціях країни знаходяться на різних рівнях соціально-економічного розвитку та характеризуються різним типом соціально-економічної політики.

Обґрунтувати в якій з країн буде більша схильність до поточного, а в якій до майбутнього споживання:

1) в Угорщині, яка активно здійснює економічні реформи і швидко перейшла до ринкової економіки;

2) в Японії, яка випереджає інші країни за темпами розвитку новітніх технологій;

3) в Брунеї, де є великі запаси газу, які не потребують значних інвестицій для їх розробки.

4. Розрахункові завдання

Зовнішня торгівля України у характеризувалася даними (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля України

Показник	Країни СНД	Інші країни
Експорт товарів, млн дол.	17 220,144	21 114,56
Імпорт товарів, млн дол.	18 614,761	26 419,73
Експорт послуг, млн дол.	3 451,3	4 054,2
Імпорт послуг, млн дол.	3 812,4	3 110,1

Розрахувати щодо кожної групи країн:

1) торговий баланс;

2) зовнішньоторговий оборот;

3) зовнішньоторговельне сальдо;

4) відносну частку країн СНД та інших країн в українському експорті та імпорті.

Тема 3. Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин

1. Ключові поняття

Експортно-імпортний тип торгівлі стародавніх держав передбачає спрямованість експорту на створення можливостей для імпорту.

Транзитний тип торгівлі стародавніх держав пов'язаний з переміщенням (транспортуванням) товарів, які придбані в одній країні і підлягають продажу в іншій (фінікійська торгівля).

Тамкару (карум) – це службові особи храму або палацу, які здійснювали регулювання зовнішньоторговельних операцій

Факторії – це стародавні торгові общини, які знаходились на території держави, але мали власний центр та особливий юридичний статус, виконували посередницькі функції у зовнішньоторговельних операціях.

Первісне накопичення капіталу (ПНК) – це історичний процес накопичення багатства, яке необхідне для здійснення приватної підприємницької діяльності.

Монополія – форма господарювання, яка основана на виключному праві власності на фактори виробництва.

Природна монополія базується на виключному праві власності на природні не відтворювальні ресурси (стійка) та власності на чинник географічного походження.

Штучна монополія базується на виключному праві власності на здійснення будь-якої господарської діяльності (закрита); власності на технологічну розробку (відкрита); власності на господарську діяльність у цілому (загальна).

Картель – це найпростіша форма монополістичних об'єднань, яка передбачає укладення угоди між компаніями певної галузі відносно цін, обсягів збуту, ринків збуту, ринкових сегментів тощо.

Синдикат – форма монополістичного об'єднання, яка передбачає об'єднання комерційної діяльності компаній при збереженні їх юридичної та виробничої самостійності.

Трест – форма монополізації шляхом об'єднання виробничої, збутової і фінансової діяльності компаній.

Концерн – багатогалузеве об'єднання трестівського типу на основі територіальної диверсифікації (компанії можуть розташовуватись у різних країнах).

Конгломерат – багатогалузеве об'єднання шляхом поглинання функціонально не взаємопов'язаних компаній.

Транснаціональні корпорації (ТНК) – великі монополістичні об'єднання, які мають широку мережу філій у різних країнах.

2. Тестові завдання

1. В економічній теорії та історичній науці існують два підходи щодо виникнення людського суспільства та суспільних відносин – це:

- а) формаційний та цивілізаційний;
- б) трансформаційний та формаційний;
- в) цивілізаційний та трансформаційний.

2. В археології розрізняють три основних періоди найдавнішої історії:

- а) кам'яний, бронзовий та мідно-кам'яний;
- б) бронзовий, залізний та мідно-кам'яний вік;
- в) залізний, бронзовий та мідний вік;
- г) кам'яний, бронзовий, залізний вік.

3. Головним чинником зростання обсягів міжнародного обміну у стародавніх цивілізаціях було:

а) виготовлення потужних транспортних засобів для перевезення продуктів;

- б) зростання залежності держав від зовнішніх економічних зв'язків;
- в) зріст надлишкового продукту;
- г) розвиток землеробства і конярства.

4. Основою матеріального виробництва стародавніх цивілізацій було:

- а) скотарство;
- б) землеробство;
- в) полювання;
- г) ремісництво.

5. Перехід від привласнюючого до відтворюючого господарства здійснився в період:

- а) енеоліту;
- б) мезоліту;
- в) неоліту;
- г) бронзового віку.

6. Цінність обмінюваного продукту в епоху неоліту залежала від:

- а) кількості суспільно необхідного робочого часу;
- б) територіальної віддаленості общин, його ваги, рідкості;
- в) рідкості на певній території та ваги;
- г) територіальної віддаленості общин, його ваги, рідкості та кількості праці на його виготовлення.

7. Значне послаблення зовнішньоекономічних зв'язків на ранньому феодализмі обумовлено:

а) протиріччям між виробничими відносинами та продуктивними силами;

б) корпоративним характером середньовічної торгівлі;

в) соціально-політичним устроєм феодального суспільства;

г) небезпечним характером зовнішньої торгівлі.

8. Загальна монополія базується на:

а) власності на чинник виробництва географічного походження;

б) власності на господарську діяльність у цілому;

в) приватній власності на землю;

г) власності на певний вид господарської діяльності.

9. Причиною виникнення кризи Великої депресії було:

а) стихійний характер світового ринку;

б) монополізація економіки;

в) перенасиченість ринку товарами в результаті перевиробництва;

г) криза в банківській сфері.

10. В умовах золотого стандарту:

а) існувало вільне карбування металевих грошей;

б) банківські банкноти були рівнозначні золоту;

в) банківські банкноти випускалися залежно від економічних потреб;

г) збільшення емісії банкнот обмежувало розвиток інфляційних процесів.

11. Валютний паритет в умовах золотого стандарту був:

а) фіксований;

б) плаваючий;

в) фіксований та плаваючий;

г) не визначався.

12. Сучасна валютна система – це система:

а) плаваючих валютних курсів;

б) фіксованих валютних курсів;

в) вільного вибору країною системи плаваючих або фіксованих валютних курсів;

г) валютних курсів валютних зон.

13. Роль американського долару як міжнародного резервного засобу згідно з Бреттон-Вудськими угодами забезпечувалась:

а) посередництвом між золотом і усіма другими валютами країн світу;

- б) зобов'язанням США вільної конвертації долару в золото;
- в) відсутністю будь-яких фізичних обмежень відносно пропозиції долару США на світовому ринку;
- г) фіксованою вартістю долару США у золоті.

14. Головним чинником формування світового господарства є:

- а) створення світового ринку;
- б) розвиток та загострення міжнародної конкуренції;
- в) інтенсивний експорт капіталу;
- г) монополізація економічного життя.

15. Спільними рисами програм Д. Кейнса і Г. Вайта на Бреттон-Вудській конференції та до реформування валютної системи були:

- а) введення міжнародної розрахункової одиниці – банкору;
- б) створення Міжнародного клірингового союзу;
- в) створення Міжнародного стабілізаційного фонду;
- г) визначення необхідності вільного світового торгівельного і фінансового обміну.

3. Ситуаційне завдання

Провести аналіз розвитку міжнародних економічних відносин в епоху стародавніх держав, рабовласництва, феодалізму, капіталізму та монополістичного капіталізму за такими критеріями:

- 1) характер соціально-політичного базису;
- 2) особливості економічного базису;
- 3) характер обміну;
- 4) характер власності;
- 5) рівень розвитку продуктивних сил;
- 6) рівень розвитку виробничих відносин;
- 7) тип господарювання;
- 8) характер розвитку міжнародних економічних відносин;
- 9) форми міжнародних економічних відносин;
- 10) основні фактори розвитку міжнародних економічних відносин;
- 11) характер ринкових відносин;
- 12) регулювання міжнародних економічних відносин;
- 13) формування світового ринку;
- 14) формування світового господарства.

Тема 4. Середовище міжнародних економічних відносин

1. Ключові поняття

Середовище міжнародних економічних відносин – це система умов і факторів існування міжнародних економічних зв'язків.

Внутрішнє середовище МЄВ – це внутрішня будова системи міжнародних економічних відносин разом з її внутрішніми законами існування, функціонування й розвитку.

Зовнішнє середовище МЄВ – це зовнішні відносно суб'єктів міжнародних економічних відносин умови реалізації форм і видів різних рівнів МЄВ.

Ресурси – це складові виробничого потенціалу країни та світового суспільства, які використовуються для економічного та науково-технічного розвитку.

Природно-ресурсний потенціал країни – здатність самостійно забезпечити потреби економіки необхідними природними ресурсами.

Природно-сировинні ресурси – це досліджені, розвідані та видобуті природні багатства, які використовуються в господарстві та є засобами людського існування.

Розвідані ресурси – це виявлені сучасними методами розвідки або дослідження ресурси, видобування яких є технічно доступним та економічно рентабельним;

Попередньо оцінені ресурси – встановлені на основі теоретичних розрахунків та обстежень запаси ресурсів, які включають також точно встановлені технічно видобувні запаси корисних копалин та запаси, які у теперішній час технічно не можливо або економічно не доцільно видобувати;

Прогнозні (ймовірні) ресурси – це ресурси, кількісна та якісна оцінка яких базується на наближених знаннях щодо геологічних особливостей родовищ.

Міжнародна політика – сукупність методів і засобів, спрямованих на досягнення цілей та завдань відповідно до інтересів суб'єктів міжнародних відносин.

Зовнішня політика – це діяльність держави у сфері зовнішніх відносин відповідно до інтересів країни та її суб'єктів.

Політична стабільність країни – це невелика ймовірність зміни її політичного статусу протягом тривалого часу у вигляді виникнення соціальних конфліктів і політичних актів типу тероризму, путчів, партизанської боротьби.

Інституціональне забезпечення МЕВ – це сукупність правових інституцій (конференцій, конгресів, нарад, комітетів, комісій, організацій) і правових норм, вироблених ними, які забезпечують регулювання міжнародних економічних відносин на різних рівнях.

Міжнаціональні органи регулювання МЕВ – це інституції рекомендаційно-координаційного призначення, постанови яких бажані для виконання.

Наднаціональні органи регулювання МЕВ – це інституції, які здійснюють наказово-координаційні функції, і їхні постанови мають виконуватись беззаперечно.

Економічне середовище міжнародних економічних відносин – це сукупність факторів впливу на стан розвитку економічних потенціалів країн, стан інтегрованості країн у світове господарство.

Соціально-культурне середовище – це сукупність факторів, що впливають з поведінки людини, яка становить діалектичну єдність фізіологічної та соціальної поведінки.

2. Тестові завдання

1. Суб'єкт міжнародного бізнесу в процесі трансграничної взаємодії є:

- а) об'єктом дії контрагентів;
- б) самостійним учасником процесу взаємодії;
- в) ініціатором процесу взаємодії;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Критеріями класифікації зовнішнього середовища міжнародних економічних відносин є:

- а) сфери впливу і безпосередність впливу;
- б) форми і види міжнародних економічних відносин;
- в) управління і регулювання міжнародних економічних відносин;
- г) сфери і суб'єкти впливу.

3. Вища стадія розвитку біосфери, пов'язана з виникненням і розвитком людства, яке, пізнаючи закони природи та вдосконалюючи техніку, перетворює природу відповідно до своїх потреб – це:

- а) антропосфера;
- б) техносфера;
- в) біосфера;
- г) ноосфера.

4. Природнокліматичні умови країни є сукупністю:

- а) основних факторів виробництва;
- б) розвинених факторів виробництва;
- в) основних і розвинених факторів виробництва;
- г) спеціальних факторів виробництва.

5. Міжнародний поділ факторів виробництва – це:

а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, що передбачає стійку концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах;

б) стійкий обмін між країнами продуктами, що виготовляються ними з найбільшою економічною ефективністю;

в) історично усталена концентрація окремих факторів виробництва у різних країнах, що є передумовою виробництва ними певних товарів, економічно ефективніших, ніж в інших країнах;

г) концентрація виробництва продукції в певних країнах.

6. Залежно від рівнів створення й функціонування міжнародні організації поділяються на:

- а) субрегіональні і регіональні;
- б) урядові, міжурядові, міжпарламентські, неурядові;
- в) міждержавні, регіональні, групові;
- г) політичні, наукові, валютні, аграрні, торговельні, промислові.

7. Залежно від роду діяльності міжнародні організації поділяються на:

- а) субрегіональні і регіональні;
- б) урядові, міжурядові, міжпарламентські, неурядові;
- в) міждержавні, регіональні, групові;
- г) політичні, наукові, валютні, аграрні, торговельні, промислові.

8. Залежно від рівня представництва міжнародні організації поділяються на:

- а) субрегіональні і регіональні;
- б) урядові, міжурядові, міжпарламентські, неурядові;
- в) міждержавні, регіональні, групові;
- г) політичні, наукові, валютні, аграрні, торговельні, промислові.

9. Організації, які мають обмежені цілі, створені для співробітництва в одній галузі – це:

- а) спеціальні;
- б) регіональні;

- в) глобальні;
- г) універсальні.

10. Міжнародні звичаї можуть встановлюватись на основі:

- а) постанов міжнародних судових організацій;
- б) офіційних заяв голови держави або уряду;
- в) національного законодавства держав;
- г) довгострокової практики міжнародних економічних відносин.

11. Утворення конфедеративного типу – це:

- а) спеціальні;
- б) наднаціональні;
- в) міжнародні;
- г) універсальні організації.

12. Норми, що мають обов'язковий характер для всіх учасників міжнародних організацій – це:

- а) міжнародні норми;
- б) міжнародні кодекси поведінки;
- в) міжнародні звичаї;
- г) принципи.

13. Норми, що складаються внаслідок довгострокової практики міжнародних відносин – це:

- а) міжнародні норми;
- б) міжнародні кодекси поведінки;
- в) міжнародні звичаї;
- г) принципи.

14. Утворення федеративного типу – це:

- а) спеціальні;
- б) наднаціональні;
- в) міжнародні;
- г) універсальні організації.

3. Ситуаційні завдання.

1. Розподілити наведені елементи між зовнішнім та внутрішнім середовищем функціонування міжнародних економічних відносин:

- 1) природно-географічне середовище;
- 2) зовнішньоекономічна діяльність країн та їхніх суб'єктів;
- 3) політико-правове середовище;

- 4) закони функціонування системи міжнародних економічних відносин;
- 5) форми міжнародних економічних відносин;
- 6) економічне середовище;
- 7) соціально-культурне середовище;
- 8) умови й фактори прямої дії;
- 9) управління міжнародними економічними процесами;
- 10) умови й фактори непрямой (посередньої) дії;
- 11) регулювання міжнародних економічних відносин.

2. Визначити, забезпеченість якими з наведених факторів виробництва сприятиме економічному розвитку країни: основними, розвинутими, загальними, спеціальними, абсолютно мобільними та слабо мобільними. Навести приклади.

4. Розрахунково-аналітичне завдання

У табл. 2 наведені дані щодо обсягів видобування та споживання нафти та газу країнами світу.

Таблиця 1

Видобування та споживання нафти та газу у світі

Країни	Нафта		Природний газ	
	Видобування, млн. т.	Споживання, млн. т.	Видобування, м ³	Споживання, м ³
Світ у цілому	3 914,1	3 889,8	2 586,4	2 574,9
США	311,8	938,8	479,3	566,9
ЄС	109,4	706,3	171,0	420,6
у тому числі				
Франція	1,1	92,8	1,0	40,6
Німеччина	3,6	123,5	14,1	78,5
Італія	5,8	85,7	9,9	69,4
Великобританія	76,6	82,2	72,0	81,7
Японія	0,8	235,0	2,8	76,1
Республіка Корея	0	105,3	0	30,8
Китай	183,7	363	52,7	52,2
Індія	37,4	120,3	28,6	35,8
Мексика	183,1	86,9	39,0	48,7
Бразилія	89,2	92,1	10,4	19,0
Всього	915,4	2 647,7	781,0	1 250,1

Розрахувати частку країн у загальному обсязі світового видобутку та споживання, рівень самозабезпеченості країн та світової економіки нафтою та газом.

Зробити висновки щодо тривалості споживання нафти у світі при обсязі розвіданих запасів 179,7 млрд т та газу при обсязі розвіданих запасів 175,1 трлн м³.

Тема 5. Міжнародний поділ праці та кооперація виробництва

1. Ключові поняття

Суспільний поділ праці – це диференціація трудової діяльності на самостійні види.

Міжнародний поділ праці є вищим ступенем розвитку суспільного територіального поділу праці, заснованого на спеціалізації окремих країн у виробництві певних видів продукції для задоволення власних потреб та потреб світового ринку.

Міжнародна спеціалізація передбачає зростання концентрації та обсягів виробництва певних видів продукції в окремих країнах понад внутрішні потреби для задоволення потреб світового ринку.

Міжнародноспеціалізованою галуззю називається галузь з високою часткою експортованої продукції та високим рівнем внутрішньогалузевої спеціалізації.

Міжнародноспеціалізована продукція виробляється в декількох країнах на основі розмежування виробничих програм відповідно до їх спеціалізації.

Міжнародне виробниче кооперування – це форма міжнародного поділу праці, яка передбачає об'єднання матеріальних, інноваційних, фінансових ресурсів декількох країн для реалізації великих науково-технічних проектів.

2. Тестові завдання

1. Існування суспільного розподілу праці обумовлено:

- а) спеціалізацією суб'єктів господарювання на окремих видах діяльності;
- б) дією закону вартості;
- в) дією закону економії часу;
- г) відокремленням виробничих процесів за видами та родами діяльності.

2. Виникнення і становлення світового ринку обумовлено:

- а) створенням великого машинного виробництва у промисловості;
- б) перемогою капіталістичного способу виробництва над феодальним;
- в) розвитком міжнародного розподілу праці;
- г) поглибленням спеціалізації країни на виробництві окремих видів

продукції.

3. Міжнародне кооперування виробництва – це:

а) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;

б) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;

в) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості і якості;

г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних товарів для світового ринку.

4. До методів міжнародного кооперування відносять такі спеціалізації:

- а) предметну;
- б) подетальну;
- в) технологічну;
- г) договірну.

5. Найвищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін випущеною продукцією визначеної кількості та якості – це:

- а) суспільний поділ праці;
- б) поділ праці між окремими країнами;
- в) міжнародний поділ праці;
- г) міжнародна спеціалізація.

6. Форма міжнародного поділу праці, за якої концентрація однорідного виробництва збільшується на базі диференціації національних виробництв – це:

- а) міжнародне кооперування;
- б) міжнародна спеціалізація;
- в) міжнародний поділ праці;
- г) суспільний поділ праці.

7. Поділ праці за галузями й підгалузями – це:

- а) одиничний;
- б) загальний;
- в) приватний;
- г) міжнародний поділ праці.

8. До міжнародного одиничного розподілу праці відносяться:

- а) спеціалізація країни у галузі машинобудування;
- б) спеціалізація країни на виробництві двигунів для автомобілів;
- в) спеціалізація країни у виробництві бавовни;
- г) спеціалізація країни у галузі туризму.

9. Форма кооперування, при якій здійснюється розмежування виробничих програм і закріплення за кожним учасником певного асортименту кінцевої продукції – це:

- а) предметна;
- б) подетальна;
- в) технологічна;
- г) договірна спеціалізація.

10. Міжнародна спеціалізація розвивається з такими напрямками:

- а) технологічному та виробничому;
- б) технологічному та територіальному;
- в) виробничому та територіальному;
- г) продуктовому та технологічному.

11. Форма міжнародного поділу праці, яка передбачає об'єднання зусиль виробників кількох країн у випуску певних видів товарів – це:

- а) міжнародне кооперування;
- б) міжнародна спеціалізація;
- в) міжнародний поділ праці;
- г) суспільний поділ праці.

12. До форм міжнародної спеціалізації виробництва не відносять:

- а) предметну;
- б) подетальну;
- в) технологічну;
- г) договірну.

13. Поділ праці між крупними сферами матеріального і нематеріального виробництва – це:

- а) одиничний;
- б) загальний;

- в) приватний;
- г) міжнародний поділ праці.

14. Спеціалізація підприємств окремих країн на виробництві та експорті закінченої і готової для споживання продукції – це:

- а) предметна;
- б) подетальна;
- в) технологічна;
- г) договірна спеціалізація.

15. Міжгалузєва спеціалізація – це:

а) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;

б) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;

в) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості та якості;

г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних товарів для світового ринку.

3. Ситуаційні завдання

1. З наведених економічних операцій визначити, які з них відносяться до міжнародного поділу праці, міжнародного поділу факторів виробництва, міжнародною кооперацією:

1) Україна продає в Росію транспортні засоби, Росія експортує в Україну газ;

2) Швейцарія експортує до Німеччини годинники;

3) Австрія і Німеччина створили спільне підприємство з виробництва побутової техніки;

4) Саудівська Аравія експортує нафту до Канади, Канада експортує в Саудівську Аравію деревину.

2. Визначити доцільність міжнародного кооперування у використанні таких факторів виробництва як праця, земля, технологія і капітал. Обґрунтувати відповідь.

3. У міжнародній економіці під факторами виробництва розуміються ресурси, які використовуються у виробництві товарів. Обґрунтувати можливість трансформації факторів виробництва у товар. Навести приклади.

4. Аргентина забезпечена основними факторами виробництва, а Японія – розвинутими. Визначити можливість формування у цих країнах довгострокових конкурентних переваг відповідно до їх факторозабезпеченості.

Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма Міжнародних економічних відносин

1. Ключові поняття

Міжнародна торгівля – це сфера міжнародних товарно-грошових відносин між суб'єктами світового господарства, яка є специфічною формою обміну продуктами праці між продавцями і покупцями різних країн.

Експорт товарів – це вивіз за кордон товарів, проданих іноземним покупцям, призначених для продажу на іноземних ринках або для переробки в іншій країні.

Імпорт товарів – ввезення в країну закордонних товарів для реалізації на внутрішньому ринку або транзиту до третіх країн.

Зовнішньоторговельний оборот – це сукупний вартісний обсяг експорту та імпорту товарів за визначений період часу та розраховується в поточних цінах відповідних років із використанням поточних валютних курсів, фізичний обсяг розраховується у фіксованих цінах і дає можливість зіставляти і визначати реальну динаміку зовнішньої торгівлі.

Генеральна (загальна) торгівля – прийнятий у міжнародній статистиці сукупний зовнішньоторговельний обіг з урахуванням вартості транзитних товарів.

Реекспорт – це продаж та вивезення за кордон раніше ввезених товарів, які не піддавались обробці.

Реімпорт – ввезення раніше вивезених за кордон товарів, які не піддавались обробці. Основною ознакою реімпортних операцій є перетинання вітчизняними товарами митниці двічі: при ввезенні і вивезенні.

Експортна квота – економічний показник, що характеризує значущість експорту для національного господарства, для окремих галузей і виробництв по тих або інших видах продукції, та розраховується як відношення вартісних обсягів експорту до вартісних обсягів ВВП.

Імпортна квота – економічний показник, що характеризує значущість імпорту для національного господарства, для окремих галузей і виробництва, по різних видах продукції та обчислюється як відношення вартісних обсягів імпорту до вартісних обсягів ВВП.

Зовнішньоторговельна квота розраховується як відношення вартісного обсягу зовнішньоторговельного товарообігу до вартісного обсягу ВВП країни.

Індекс диверсифікації експорту – це показник оцінки ступеня відхилення товарної структури експорту країни від структури світового експорту.

Товарна структура міжнародної торгівлі – співвідношення окремих товарних груп у загальному об'ємі товарообігу, виражене у відсотках.

Географічна структура міжнародної торгівлі передбачає розподіл зовнішньоекономічних операцій між окремими країнами і їхніми групами, виділеними або за територіальною, або за організаційною ознакою.

Інституціональна структура міжнародної торгівлі – це розподіл торгівлі за суб'єктами і методами товарного обміну. Інституціональна структура дозволяє визначити ефективність умов функціонування зовнішньоекономічного комплексу країни.

Мито – це податок, яким обкладається товар при перетині ним митної території країни.

Митна вартість товару – це ціна товару, яка формується в країні призначення на відкритому ринку в момент подачі митної декларації.

Оптимальний митний тариф – це рівень митного тарифу, при якому забезпечується максимальна економічна вигода від його введення.

Квотування – це метод нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі шляхом обмеження її обсягів.

Ліцензування є методом кількісного обмеження обсягів зовнішньої торгівлі товарами шляхом надання дозволів на її здійснення в певних межах.

"Добровільне обмеження експорту" (ДОВЕ) – це квота, яка обмежує обсяг імпорту і вводиться експортером.

Внутрішні субсидії – це бюджетне фінансування виробництва товарів, які конкурують з імпортом.

Експортні субсидії – це надання національним експортерам державних коштів для часткового компенсування витрат на виробництво продукції та підвищення рівня її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Експортне кредитування – метод прихованого протекціонізму, який полягає у наданні державою пільгових або зв'язаних кредитів та страхуванні експортних ризиків з метою сприяння експорту.

Демпінг – це метод нетарифного регулювання, який передбачає встановлення експортних цін на продукцію на більш низькому рівні, ніж на внутрішньому ринку.

2. Тестові завдання.

1. Дія закону вартості у світовому господарстві базується на:

- а) формуванні світових цін;
- б) міжнародній конкуренції суб'єктів господарювання;
- в) приведенні національних витрат виробництва до середньосвітових;
- г) протиріччях між суб'єктами господарювання.

2. Складовими зовнішньоторговельного балансу країни є:

- а) експорт та імпорт капіталів;
- б) експорт та імпорт товарів;
- в) експорт та імпорт послуг;
- г) "невидима торгівля".

3. Прихильники протекціонізму стверджують, що:

- а) міжнародний обмін забезпечує глобальну економічну оптимізацію;
- б) реальна конкуренція досконала;
- в) реальна конкуренція недосконала;
- г) міжнародний обмін здійснюється залежно від вільного співвідно-

шення попиту і пропозиції.

4. За правилами СОТ експортні субсидії:

- а) дозволені;
- б) не дозволені;
- в) дозволені, якщо торговий партнер використовує імпортний тариф;
- г) заборонені, але можуть використовуватися за згодою з торговим партнером.

5. Вплив транспортних витрат на міжнародну торгівлю полягає в такому:

а) вони призводять до підвищення обсягів торгівлі й рівня спеціалізації країн, а отже, і підвищенню розміру виграшу від торгівлі;

б) сприяють повному вирівнюванню вартості факторів виробництва між країнами, що торгують, згідно з теоремою Хекшера-Оліна-Самуельсона;

в) обумовлюють зміни в територіальному поділі праці – у розміщенні підприємств і галузей;

г) розподіл транспортних витрат між країнами, що торгують, не залежить від еластичності попиту та пропозиції товару за цінами.

6. Недоліком класичних теорій міжнародної торгівлі є:

а) нереалістичність вихідних передумов моделей;

б) аналіз торгівлі в статичній, а не в динамічній;

в) неможливість пояснити швидке економічне зростання деяких країн, що розвиваються, всупереч спеціалізації відповідно відносних переваг;

г) усі відповіді правильні;

д) усі відповіді неправильні.

7. Посередники, які діють від власного імені, але за рахунок продавця – це:

а) брокери;

б) коміснери;

в) дилери;

г) консигнатори.

8. Посередники, які діють від власного імені та за власний рахунок – це:

а) брокери;

б) коміснери;

в) дилери;

г) консигнатори.

9. Ефект споживання при застосуванні тарифів полягає у:

а) збільшенні споживання товару внаслідок падіння його ціни на внутрішньому ринку;

б) зростанні чистого обсягу споживання в результаті поліпшення умов торгівлі;

в) скороченні споживання товару внаслідок зростання його ціни на внутрішньому ринку;

г) збільшенні споживання товару внаслідок зростання його ціни на внутрішньому ринку.

10. Компенсаційне мито – це:

а) захід у відповідь на тариф, який застосував торговий партнер;

б) податок, введений проти напливу субсидування закордонного експорту;

- в) захід у відповідь на демпінг;
- г) інструмент прихованого протекціонізму.

11. "Добровільне" обмеження експорту передбачає:

- а) введення експортного мита експортером;
- б) квотування експорту експортером;
- в) квотування імпорту імпортером;
- г) квотування експорту імпортером.

12. Тарифна ескалація – це:

- а) збільшення рівня середньозваженого імпортного тарифу в міру поглиблення міжнародної торгівлі країни;
- б) збільшення рівня митного оподаткування товарів в міру зростання ступеня їх обробки;
- в) перелік податкових ставок, які розташовані в порядку збільшення;
- г) постійне взаємне збільшення ставок митних тарифів двох країн, які почали торгову війну одна з одною.

13. На відміну від митного тарифу квотування завжди:

- а) скорочує імпорт;
- б) приводить до зростання доходів держави;
- в) призводить до зменшення споживчої ренти;
- г) збільшує доходи виробників імпортозамінної продукції.

14. Найпоширеніший метод сучасної торгової політики для найбільш розвинутих країн світу – це:

- а) демпінг;
- б) митне оподаткування;
- в) приховані форми торговельного протекціонізму;
- г) торговельні війни.

15. Оптимальний тариф малої країни:

- а) додатний і менший від тарифу великої країни;
- б) додатний і більший від тарифу великої країни;
- в) дорівнює нулю;
- г) від'ємний.

3. Ситуаційні завдання.

1. Велика корпорація вирішує проблему розширення ринків збуту своєї продукції. Хоча основні зусилля корпорації націлені на внутрішній ринок, обсяг прямих експортних продажів корпорації у країну А також

значний, і корпорація впевнена у своїй здатності ефективно діяти і далі на ринку країни А з високою конкуренцією. Обґрунтувати ситуацію і пояснити, який засіб розширення ринку збуту своєї продукції у країні А повинна вибрати корпорація, якщо:

1) країна А має привабливий інвестиційний клімат, але її уряд має намір ввести державні обмеження на імпорт продукції, яку виробляє корпорація;

2) уряд країни А має великий негативний баланс в торгівлі з країною;

3) збільшення експорту корпорації у країну А можливе тільки за рахунок освоєння віддалених регіонів країни А і потребує значних транспортних витрат.

2. Країна виробляє трудомісткий одяг і свинину, що вимагає інтенсивного використання землі. Припустимо, що значна частина трудових ресурсів переміщується у виробництво експортного товару, яким є одяг. Проаналізувати та обґрунтувати:

1) якщо це Україна – невелика держава, як це вплине на співвідношення обсягів виробництва одягу і свинини;

2) якщо США – велика держава, як такі зрушення вплинуть на мирову пропозицію одягу і свинини;

3) як вплине зростання експорту одягу на умови торгівлі країни;

4) що відбудеться з цінами та умовами торгівлі, якщо кількість земельних ресурсів, що використовуються для виробництва свинини, збільшиться?

3. Обґрунтувати, чи повинна Україна вводити протекціоністський захист на виробництво вітчизняних товарів? Якщо так, то які з наведених нижче товарів мають у ньому особливу потребу: автомобілі, цукор, пшениця, металевий прокат, текстиль, мінеральні добрива, лікарські препарати. Які засоби протекціоністського захисту треба застосувати до тої чи іншої групи українських товарів?

4. Визначити ступінь важливості впливу ефекту масштабу та порівняльних переваг на те, що:

1) основне виробництво алюмінію знаходиться в Росії, Канаді, Норвегії;

2) більшість великих пасажирських літаків складається підприємствами компанії "Боїнг" у Сіетлі (США);

3) токайське вино виробляється в Угорщині;

4) більшість напівпровідників виготовляється в США та Японії.

Обґрунтувати відповідь.

5. Канадські виробники продовольчих товарів зазнають збитків через імпорту продовольства. Який метод зовнішньоторговельної політики – імпортуний тариф, імпортуну квоту, державне субсидування фермерських господарств – доцільно використати для обмеження імпорту. Обґрунтувати.

4. Розрахункові завдання.

1. Витрати праці (в год.) на виробництво олії і текстилю в Україні і Узбекистані наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Трудомісткість виробництва олії і текстилю в Україні й Узбекистані

Товар	Україна	Узбекистан
Олія (1 л)	1 година	2 години
Текстиль (1 м ²)	3 години	4 години

На основі теорії порівняльних переваг визначити, у виробництві якого товару Україна має відносну перевагу і чому? Розрахувати альтернативну ціну олії, визначену через ціну текстилю для України і для Узбекистану. Розрахувати вигоду України від зовнішньої торгівлі, якщо вона буде спеціалізуватися на виробництві олії.

2. Продуктивність (в год.) виробництва цукру і тканини в Україні і Росії наведена в табл. 4.

Таблиця 4

Продуктивність виробництва цукру і тканини в Україні і Росії

Товар	Україна	Росія
Цукор (кг/год.)	3 000	2 000
Тканина (м ² /год.)	150	250

Обґрунтувати відповідь на питання: у виробництві якого товару Україна має абсолютну перевагу? У виробництві якого товару Росія має абсолютну перевагу?

Визначити вигоду від зовнішньої торгівлі відповідно до України і Росії, якщо вони обмінюють 3 000 т цукру на 250 000 м² тканини.

3. Японія вводить "добровільне" обмеження експорту автомобілів у Францію. Відомо, що в результаті цих обмежень обсяг імпорту у Францію скоротиться з 60 до 40 тис. автомобілів, а ціна автомобілів зростає на 1 000 дол. На підставі цих даних розрахувати втрати добробуту Франції

від введення добровільного експортного обмеження за умови що, на імпорту автомобілів встановлено специфічний митний тариф у розмірі 500 дол. Обґрунтувати доцільність використання такого нетарифного методу Японією.

4. Країна А експортує та імпортує три групи товарів. Обсяги зовнішньоторговельних операцій країни А наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Обсяги експортно-імпортних операцій країни А

Товар	Експорт, млн дол. США	Імпорт, млн дол. США
I	600	300
II	300	300
III	100	600

Визначити тип зовнішньоторговельних операцій та розрахувати рівень внутрішньогалузевої торгівлі країни А.

5. Імпортне мито кінцевого продукту становить 11,25 %; зважене середнє значення мита на імпортовані складові кінцевого продукту, які становлять $\frac{1}{4}$ його ціни, дорівнює 9,5 %. Якою буде фактична ставка мита на кінцевий продукт? Обґрунтувати відповідь.

6. Україна виробляє 140, споживає 40 і експортує 100 приладів за ціною 12 тис. дол. за прилад. Уряд, вважаючи цю галузь перспективною, надає виробникам субсидію в розмірі 30 % вартості приладу, в результаті чого внутрішня ціна приладу збільшилась на 12 900 дол., а його ціна на внутрішньому ринку скоротилася до 11 100 дол. Обґрунтувати:

а) чому внутрішня ціна на прилад збільшилась менше, ніж розмір субсидії;

б) як введення субсидії вплине на обсяги внутрішнього виробництва й експорту приладів;

в) як вплинуло введення субсидії на споживачів і доходи бюджету;

г) як вплинула субсидія на умови торгівлі України?

7. Світова ціна на пшеницю складає 400 дол./т. Уряд країни А, яка є великим імпортером пшениці, має намір ввести імпортний тариф у 35 дол./т для поповнення державного бюджету. Внутрішнє щорічне виробництво пшениці складає 80 млн т, споживання – 100 млн т, а імпорту – 60 млн т. По оцінкам експертів, скорочення імпорту країною А призведе до падіння світової ціни на пшеницю на 5 дол./т., її внутрішнє виробництво

во зросте до 110 млн т, споживання скоротиться до 70 млн т, а імпорт – до 40 млн т.

Оцінити, як вплине введення тарифу на економічну ситуацію в країні і розрахувати доходи, які вона отримає в результаті покращення умов торгівлі.

8. Світова ціна на канадську пшеницю становить 220 дол. США за 1 т. Уряд країни розглядає питання про введення специфічного імпортного тарифу у розмірі 35 дол. США за 1 т для поповнення державного бюджету. Внутрішнє щорічне виробництво пшениці становить 210 млн т, споживання – 280 млн т, імпорт – 70 млн т є.

Після введення мита внутрішнє виробництво в країні становитиме 220 млн т, споживання скоротиться до 240 млн т, а імпорт – до 30 млн т. Визначити:

- 1) розмір доходів бюджету від введення імпортного мита;
- 2) розмір доходу, який отримає країна в результаті поліпшення умов торгівлі;
- 3) втрати від скорочення споживання;
- 4) зростання доходів місцевих виробників.

Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

1. Ключові поняття

Послуга – це товар особливого роду, який не має матеріально-речової форми, бо не створюється в процесі виробництва, та споживається з метою задоволення певних матеріальних та духовних потреб.

Міжнародний туризм – це реалізація комплексу туристичних послуг на території країни нерезидентам.

Франчайзинг – це надання прав на використання торговельної марки, технології відомої компанії (франчайзера) на певних умовах своєму партнеру (франчайзі), які вказуються у відповідному договорі (франшизі).

Інжиніринг – це комплекс інженерно-консультаційних послуг у сфері будівництва об'єктів, виробництва та реалізації продукції.

Лізинг є одним із видів допоміжних операцій з надання орендних послуг.

Леверидж-лізинг – довгострокова оренда наукомісткого обладнання на умовах державного стимулювання цих операцій через надання пільгових кредитів, податкових пільг;

Пекідж-лізинг – це вид оренди, який включає, окрім оренди, продаж орендарю обладнання в кредит або фінансування будівництва.

Консалтинг – це форма надання спеціальних послуг інформаційного характеру, спрямованих на надання ділової інформації відносно стану та прогнозу розвитку ринку товарів та послуг, ліцензій, технологій, фінансових ресурсів, оцінку потенціалу розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства.

2. Тестові завдання

1. Послуга за своєю природою:

а) може існувати як реальний, відособлений об'єкт незалежно від покупця або продавця;

б) є упередметненою працею, що має споживчу вартість і може задовольняти потреби споживача;

в) споживається під час її надання;

г) є упередметненою працею, що не має споживчої вартості, але може задовольняти потреби споживача.

2. Спільною рисою міжнародної торгівлі послугами та міжнародної торгівлі товарами є:

а) реєстрація здійснюється митними органами

б) мобільність предмету торгівлі

в) стирання кордонів між "внутрішніми" і "закордонними" послугами/товарами

г) реєстрація здійснюється відповідно до положень внутрішнього законодавства

3. Відповідно до класифікації МВФ, виділяють такі види послуг:

а) пов'язані з: торгівлею, інвестиціями й виробничим кооперуванням, одночасно з торгівлею товарами, рухом капіталу й виробничим кооперуванням, що мають автономний характер;

б) пов'язані з рухом факторів виробництва; нефінансового характеру;

в) подорожі; інші приватні та інші офіційні послуги; морські перевезення; інші види транспортних послуг;

г) фінансові; зв'язку; проектувально-конструкторські та будівельні; транспортні; професійні й ділові; комерційні; туристичні; аудіовізуальні.

4. Розподіл послуг на факторні й не факторні здійснюється відповідно до класифікації:

а) Світового банку;

б) ЮНКТАД;

в) ГАТТ/СОТ;

г) МВФ.

5. Не є структурно-галузевим компонентом системи міжнародної торгівлі послугами:

а) інформаційні послуги;

б) міжнародний туризм;

в) міжнародні орендні операції;

г) банківсько-страхові послуги.

6. На сьогоднішній день близько 80 % усього вантажообігу доводиться на:

а) залізничний транспорт;

б) автомобільний транспорт;

в) морський транспорт;

г) авіаційний транспорт.

7. Відповідно до класифікації СОТ існують такі види транспорту:

а) сухопутний, водний;

б) сухопутний, водний, повітряний;

в) залізничний, автомобільний, авіаційний, морський, річковий, трубопровідний;

г) залізничний, автомобільний, авіаційний, морський, річковий, трубопровідний, космічний.

8. Проявом впливу інформаційних послуг на характер міжнародного бізнесу є:

а) концентрація виробництва у вигляді злиття і поглинань компаній;

б) розукрупнення виробництв, особливо в сфері послуг, і використання більшості таких малих підприємств аутсорсингу;

в) масове створення холдингових компаній, до того ж чим більше галузей охоплює така компанія, тим краще;

г) диверсифікація світового виробництва.

9. Абсолютним споживачем послуг є:

а) Південна Корея;

б) Болівія;

в) Мексика;

г) Сингапур.

10. Нерентабельним, але суспільно необхідним є:

а) залізничний транспорт;

б) автомобільний транспорт;

- в) морський транспорт;
- г) авіаційний транспорт.

11. Національний туризм складається з:

- а) внутрішнього й виїзного туризму;
- б) в'їзного й внутрішнього туризму;
- в) внутрішнього й в'їзного туризму;
- г) внутрішнього, в'їзного й виїзного туризму.

12. Відносна економність (у порівнянні з іншими видами транспорту)

властива:

- а) залізничному транспорту;
- б) автомобільному транспорту;
- в) морському транспорту;
- г) авіаційному транспорту.

13. До методів формування цін на туристичні послуги не відноситься:

- а) метод з орієнтацією на попит;
- б) метод з орієнтацією на пропозицію;
- в) метод з орієнтацією на рівень конкуренції;
- г) витратний метод.

14. До категорій туризму відноситься:

- а) внутрішній, в'їзний, виїзний туризм;
- б) в'їзний, виїзний туризм;
- в) міжнародний, національний, туризм у межах країни;
- г) міжнародний і внутрішній туризм.

15. До методів формування цін на туристичні послуги не відноситься:

- а) метод з орієнтацією на попит;
- б) метод з орієнтацією на пропозицію;
- в) метод з орієнтацією на рівень конкуренції;
- г) витратний метод.

3. Ситуаційне завдання.

Торгово-промислова палата розглядає методи просування українських товарів на закордонні ринки: розвиток рекламної діяльності шляхом збільшення її обсягу; розробка типових зовнішньоторговельних контрактів; створення зарубіжних консультаційних пунктів торгово-промислової палати. Оцінити який з наведених методів негативно вплине на баланс торгівлі послугами. Обґрунтувати відповідь.

4. Розрахункові завдання

1. Болгарська фірма обговорює можливість закупівлі телефонів у Німеччині. Вартість одного телефону – 25 євро, вартість перевезення 100 штук – 5 євро за штуку, 500 штук – 4 євро за штуку, 1 000 штук – 3 євро за штуку, 10 000 штук – 2 євро за штуку, 20 000 штук – 1 євро за штуку. Телефон в Болгарії можна продати за 29 євро за штуку. При умові відсутності інших витрат визначити мінімальний обсяг імпорту, який забезпечить рентабельність більше 12 %.

2. У таблиці 6 наведено статистичні дані щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій України в сфері послуг.

Таблиця 6

Обсяги експорту та імпорту послуг за 2010- 2011 рр.

Види послуг	Експорт, млн. дол.		Імпорт, млн. дол.	
	2011 р.	Темп зростання, %	2011 р.	Темп зростання, %
Транспортні послуги	9 045,2049	115,3	1 566,9106	133,8
У тому числі:				
морський	1 211,2276	98,1	145,7962	101,9
повітряний	1 500,8004	127,0	685,7967	153,2
залізничний	1 770,8046	119,1	590,2626	127,4
трубопровідний	3 755,0123	111,8	542,2	90,3
інший	807,360	111,8	144,5128	124,6
Подорожі	454,1686	119,2	461,3998	132,9
Послуги зв'язку	366,507	106,2	144,1177	114,5
Будівельні послуги	206,4267	146,5	154,2233	144,7
Страхові послуги	111,4426	158,2	118,4447	104,6
Фінансові послуги	312,271	65,5	953,9271	87,9
Комп'ютерні послуги	485,3935	135,6	233,205	129,9
Роялті та ліцензійні послуги	45,565	109,8	384,8273	88,4
Інші ділові послуги	145,1512	110,4	220,921	94,7
Різні ділові, професійні та технічні послуги	1 869,7081	123,9	1 121,531	127,7
Послуги приватним особам та послуги в галузі культури та відпочинку	6,4537	289,9	17,266	496,2
Державні послуги, які не віднесені до інших категорій	4,1539	187,2	612,0277	115,6
Послуги з ремонту	615,9587	144,3	43,074	90,0

Завдання:

- 1) розрахувати зовнішньоторговельний оборот та баланс послуг за 2010 та 2011 роки;
- 2) розрахувати темпи зростання, приросту експорту та імпорту послуг за два роки;
- 3) проаналізувати структуру експорту та імпорту послуг за 2010 та 2011 рр., виявити зміни та визначити експортоорієнтовані види послуг.

Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

1. Ключові поняття

Капітал – це накопичений запас коштів, які використовуються у процесі виробництва товарів.

Інвестиційна позиція країни – це співвідношення вартості активів, якими володіють резиденти країни за кордоном, до вартості активів, якими володіють іноземні компанії в даній країні.

Офіційний капітал – це кошти державного бюджету або міжнародних організацій, які переміщуються за кордон або приймаються з-за кордону за рішенням урядів або міжурядових організацій.

Приватний капітал – це кошти приватних фірм, банків та інших недержавних організацій, які переміщуються за кордон або приймаються з-за кордону за рішенням їх керівництва.

Підприємницький капітал – це кошти, які прямо або опосередковано вкладаються у виробництво з метою отримання прибутку; як підприємницький капітал виступає переважно приватний капітал.

Позичковий капітал – це кошти, що надаються в кредит на умовах зворотності, терміновості та платності. Як позичковий капітал виступає переважно офіційний капітал.

Прямі іноземні інвестиції – це придбання резидентом однієї країни власності у резидента іншої країни з метою отримання прибутку та здобуття контролю над діяльністю останнього.

Іноземні портфельні інвестиції – це вкладення капіталу в іноземні цінні папери з метою отримання прибутку, але без надання права контролю за діяльністю об'єкта інвестування.

Акціонерні цінні папери – це грошові документи, які обертаються на ринку та засвідчують майнове право його власника (акціонера) щодо особи, яка їх випустила (емітента);

Боргові цінні папери – це документи, які засвідчують боргове право його власника щодо особи, яка їх випустила.

Інвестиційний портфель – це певний набір акцій, облігацій та інших боргових цінних паперів з різним ступенем забезпечення та ризику.

Інвестиційний клімат – це сукупність характерних для певної країни або регіону факторів, які формують можливості компаній та створюють у них стимули до продуктивних інвестицій, розширення виробничої діяльності, збільшення робочих місць.

Інвестиційний потенціал – реальна здатність господарського механізму до освоєння вкладеного капіталу.

Інвестиційний ризик – це ймовірність втрати активів, які вкладає іноземний інвестор в економіку країни.

2. Тестові завдання

1. Основними причинами міжнародного обміну або руху капіталу є:

а) синхронність структурних перетворень у різних країнах (особливо в нагромадженні капіталу);

б) втрата якою-небудь із держав конкурентоспроможності на світових ринках;

в) використання дорожчої робочої сили й сировини для виробництва продукції за межами національних кордонів;

г) поступове підвищення світових цін на сировину, що не має особливого впливу на фінансове становище країни.

2. Головна відмінність між міжнародною торгівлею товарами і міжнародним рухом факторів виробництва полягає в тому, що:

а) за міжнародної торгівлі товарами відбувається міжнародний рух кінцевого продукту й факторів виробництва, а за міжнародного руху факторів виробництва – тільки факторів виробництва;

б) за міжнародної торгівлі товарами відбувається міжнародний рух тільки кінцевого продукту, а за міжнародного руху факторів виробництва – кінцевого продукту й факторів виробництва;

в) за міжнародної торгівлі товарами відбувається міжнародний рух тільки кінцевого продукту, а за міжнародного руху факторів виробництва – тільки факторів виробництва;

г) за міжнародної торгівлі товарами відбувається міжнародний рух тільки факторів виробництва, а за міжнародного руху факторів виробництва – тільки кінцевої продукції.

3. Міжнародний рух факторів виробництва:

- а) сприяє розвитку внутрішньогалузевої торгівлі;
- б) перешкоджає розвитку внутрішньогалузевої торгівлі;
- в) завжди заміщує міжнародну торгівлю товарами;
- г) не залежить від дії тих самих законів і принципів, що й міжнародна торгівля товарами й послугами

4. Основною умовою міжнародного руху капіталу є:

- а) підвищення вартості міжнародних транспортних перевезень;
- б) виснаження корисних копалин у будь-якому регіоні світу;
- в) необхідність нагромадження ресурсів для майбутнього створення матеріальних благ;
- г) різна забезпеченість країн матеріальними, грошовими й фінансовими ресурсами.

5. Система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію і перерозподіл капіталу між кредиторами і позичальниками через посередників на основі попиту і пропозиції на капітал, – це:

- а) підприємницький капітал;
- б) міжнародний кредит;
- в) міжнародний фінансовий ринок;
- г) міжнародний валютний ринок.

6. Прямий інвестор-нерезидент може володіти 90 % капіталу в такому підприємстві з іноземними інвестиціями:

- а) в асоційованій компанії;
- б) у філії;
- в) у дочірній компанії;
- г) у дочірній і асоційованій компаніях.

7. Економічними наслідками прямих іноземних інвестицій для країни-інвестора є:

- а) збільшення доходів власників капіталу і зменшення доходів власників інших факторів виробництва;
- б) зменшення доходів власників капіталу і збільшення доходів власників інших факторів виробництва;
- в) збільшення обсягів національного виробництва;
- г) зменшення прибутковості капіталу.

8. Прямий інвестор-нерезидент може володіти 20 % капіталу в такому підприємстві з іноземними інвестиціями:

- а) в асоційованій компанії;
- б) у філії;
- в) у дочірній компанії;
- г) у дочірній і асоційованій компаніях.

9. Співвідношення активів, якими країна володіє за кордоном, і активів, якими володіють іноземці в даній країні, це:

- а) чистий продаж активів;
- б) інвестиційна позиція країни;
- в) коефіцієнт нагромадження інвестицій;
- г) середньозважений коефіцієнт нагромадження інвестицій.

10. При формуванні інвестиційного портфеля варто враховувати:

- а) безпеку вкладень;
- б) стабільність отримання прибутку;
- в) ліквідність вкладень;
- г) усі відповіді правильні.

11. Інвестиційний портфель з високим рівнем доходності – це:

- а) агресивний;
- б) консервативний;
- в) помірний;
- г) диверсифікований.

12. Фактор, що майже не визначає на макроекономічному рівні інвестиційний клімат країни:

- а) соціально політична ситуація в країні й перспективи її розвитку;
- б) економічна ситуація в країні й перспективи її розвитку;
- в) зовнішньоекономічна діяльність у країні й перспективи її розвитку;
- г) екологічна ситуація в країні й перспективи її розвитку.

13. Дохід по акціях, що входять до складу міжнародного портфеля – це:

- а) відсотки і дивіденди;
- б) дивіденди;
- в) прибуток і відсотки;
- г) премія і відсотки.

14. Для світової економіки в цілому міжнародний рух капіталу:

- а) не має певного вирішального значення;
- б) призводить до скорочення обсягів світового виробництва;
- в) призводить до збільшення обсягів світового виробництва;
- г) перешкоджає створенню лобістських угруповань в урядах приймаючих країн.

15. До заходів щодо залучення іноземного капіталу в національну економіку не належить:

- а) надання кредитів, субсидій;
- б) встановлення податкових пільг;
- в) зниження митних бар'єрів у торгівлі товарами;
- г) створення спеціальних економічних зон.

3. Ситуаційні завдання

1. У 70-х – початку 80-х рр. країни Латинської Америки активно брали міжнародні позики, що призвело до боргової кризи. У той же час країни Південно-Східної Азії активно інвестували свої капітали, що дозволило їм здійснити економічний стрибок. З точки зору теорії міжнародного руху капіталу, обґрунтувати:

1) які країни робили наголос на поточне, а які – на майбутнє споживання;

2) для якої групи країн реальна процентна ставка за міжнародними позичками буде вищою;

3) які товари – поточного або майбутнього споживання – буде експортувати та імпортувати кожна із груп країн?

2. Припустимо, що уряд України розробляє закон, який створюватиме сприятливий інвестиційний клімат, і приплив іноземних інвестицій до України буде значно зростати. Пояснити, чи означає це, що іноземні інвестори здобудуть контроль над економікою України? Які можуть бути позитивні і негативні наслідки збільшення припливу іноземних інвестицій у країні? Які засоби уряду України у сфері економіки можуть здійснити вплив на цю тенденцію?

3. ВАТ "Сітрон", український виробник лимонної кислоти, продає свої концентрати в Польщу. Однак польський уряд з метою захисту вітчизняних виробників вводить високий імпорتنний тариф на імпорт лимонної кислоти і підвищує податок на прибуток іноземних компаній. Які в цій ситуації кроки може здійснити ВАТ "Сітрон", щоб:

1) не уступити частку польського ринку місцевим конкурентам;

2) скоротити обсяг податків на прибуток, які вона сплачує Польщі;

3) гарантувати збереженість своїх активів у Польщі?

4. Визначити які з наведених прикладів інвестицій вважаються прямими, а які портфельними?

1) український банк купив акції російської компанії "Лукойл" на 25 млн дол. Загальна сума випуску акцій становить 600 млн дол.;

2) польський банк купив будинок у Львові, в якому відкрив свою філію в Україні;

3) Стахановський вагонобудівний завод збільшив свою частку в статутному капіталі спільного підприємства, яке зареєстроване в Росії, з 51 до 75 %;

4) українська фірма за дорученням клієнта з Німеччини купила 19 % поточного випуску акцій "Укртрансавто";

5) канадська фірма "МакДональдс" відкрила ще один ресторан у Києві;

6) українсько-американський інвестиційний фонд розмістив 100 млн дол США в українських державних короткострокових зобов'язаннях та облігаціях державної позики.

Обґрунтувати відповідь.

4. Розрахунково-аналітичні завдання

1. У таблиці 7 наведена динаміка міжнародної інвестиційної діяльності України (на початок року).

Таблиця 7

Динаміка міжнародної інвестиційної діяльності України

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол.	Прямі іноземні інвестиції з України, млн дол.
2000	3 281,8	98,5
2001	3 875,0	170,3
2002	4 555,3	155,7
2003	5 471,8	144,3
2004	6 794,4	166,0
2005	9 047,0	198,6
2006	16 890,0	219,5
2007	21 607,3	243,3
2008	29 489,4	6 196,1
2009	35 723,4	6 198,6
2010	40 026,8	6 223,3
2011	44 708,0	6 871,1
2012	49 362,3	6 898,0

На основі даних табл. 7 розрахувати інвестиційну позицію України; проаналізувати динамічні зміни інвестиційної позиції України; визначити темпи зростання обсягів експорту й імпорту капіталу та обґрунтувати доцільність існуючої інвестиційної політики України.

2. У таблиці 8 наведені обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну.

Таблиця 8

Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за 2009 – 2011 рр.

Країни	2009 р., млн дол.	2010р. млн дол.	2011р. млн дол.
1	2	3	4
Кіпр	8 593,2	9 914,6	12 645,5
Німеччина	6 613,0	7 076,9	7 386,4

1	2	3	4
Нідерланди	4 002,0	4 707,8	4 822,8
Австрія	2 604,1	2 658,2	3 423,1
Великобританія	2 375,9	2 298,8	2 508,2
Росія	2 674,6	3 402,8	3 594,5
США	1 387,1	1 192,4	1 043,1
Віргінські острови	1 371,0	1 460,8	1 607,0
Швейцарія	805,5	859,4	960,3
Польща	864,9	935,8	875,5
Угорщина	675,1	–	–
Франція	1 640,1	2 367,1	2 230,7
Інші країни	6 420,3	8 402,3	8 265,2

На основі даних табл. 8 визначити темпи зростання, приросту, абсолютні ланцюгові та базисні відхилення у обсягах імпорту прямих іноземних інвестицій в Україну та проаналізувати динаміку імпорту прямих іноземних інвестицій в Україну; визначити та проаналізувати географічну структуру імпорту прямих іноземних інвестицій в Україну.

Зробити висновок щодо ефективності міжнародної інвестиційної діяльності України.

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили

1. Ключові поняття

Міжнародна міграція робочої сили є процесом міждержавного переміщення робочої сили терміном більш як 1 рік, який обумовлений причинами економічного та неекономічного характеру.

Світовий ринок праці – це система відносин між країнами з приводу узгодження попиту та пропозиції робочої сили, регулювання її міждержавних потоків, оплати праці і соціального захисту.

Міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення з одних держав в інші терміном більше, ніж на рік, викликане причинами економічного чи неекономічного характеру.

Імміграція – в'їзд працездатного населення в дану країну із-за кордону.

Еміграція – виїзд працездатного населення з даної країни за кордон.

Реєміграція – повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання.

"Відплив інтелекту" – міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів.

Міграційне сальдо – різниця між імміграцією та еміграцією робочої сили.

Тимчасова міжнародна міграція – виїзд населення до іншої країни на певний проміжок часу.

Сезонна міжнародна міграція – переміщення працездатного населення за кордон на невеликий проміжок часу, пов'язане із періодичним виникненням потреби у працівниках.

Маятникова міжнародна міграція – щоденне переміщення робочої сили між населеними пунктами в різних країнах.

Трудовий дохід – це заробітна плата, премії, надбавки, допомога та інші виплати в грошовій та натуральній формі (які оцінюються у грошовому еквіваленті), які отримують робітники – нерезиденти (мігранти) за роботу, виконану для резидентів та оплачену ними.

Переміщення мігрантів – оцінний грошовий еквівалент вартості майна, яке перевозять із собою мігранти в іншу країну.

Перекази робітників – це пересилання на батьківщину мігрантами грошей або товарів, які мають оцінну вартість.

2. Тестові завдання.

1. Міжнародна міграція робочої сили – це:

- а) в'їзд працездатного населення в певну країну з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн в інші терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру;
- г) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів.

2. Еміграція – це:

- а) в'їзд працездатного населення в певну країну з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн в інші терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру;
- г) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів.

3. Імміграція – це:

- а) в'їзд працездатного населення в певну країну з-за кордону;
- б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- в) переселення працездатного населення з одних країн в інші терміном більше року, викликане причинами економічного або неекономічного характеру;
- г) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів.

4. Міграційне сальдо – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграції в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання;
- г) сума еміграції з країни та імміграції в країну.

5. Рееміграція – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграція в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання;
- г) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон.

6. "Відплив інтелекту" – це:

- а) міжнародна міграція висококваліфікованих кадрів;
- б) різниця еміграції з країни та імміграція в країну;
- в) повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання;
- г) виїзд працездатного населення з країни.

7. Імміграція робочої сили сприяє:

- а) зниженню рівня реальної заробітної плати;
- б) збільшенню обсягів національного виробництва;
- в) погіршенню структури трудових ресурсів;
- г) зменшенню соціальної напруги в країні.

8. За моделлю факторів виробництва Хекшера – Оліна імміграція впливатиме на виробництво трудомісткого та капіталомісткого товарів у країні, що приймає, таким чином:

а) обсяги виробництва трудомісткого товару скоротяться, а обсяги виробництва капіталомісткого товару зростуть;

б) обсяги виробництва трудомісткого товару зростуть, а обсяги виробництва капіталомісткого товару зменшаться;

в) якщо праця є мобільним фактором, то обсяги виробництва обох товарів збільшаться;

г) обсяги виробництва і капіталомісткого, і трудомісткого товарів скоротяться.

9. За моделлю специфічних факторів виробництва імміграція впливатиме на виробництво трудомісткого та капіталомісткого товарів в країні, що приймає, таким чином:

а) обсяги виробництва трудомісткого товару скоротяться, а обсяги виробництва капіталомісткого товару зростуть;

б) обсяги виробництва трудомісткого товару зростуть, а обсяги виробництва капіталомісткого товару скоротяться;

в) якщо праця є мобільним фактором, то обсяги виробництва обох товарів збільшаться;

г) обсяги виробництва і капіталомісткого, і трудомісткого товарів скоротяться.

10. Економічними наслідками еміграції є:

а) збільшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;

б) збільшення доходів працюючих і зменшення доходів власників капіталу;

в) зменшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;

г) незмінність доходів працюючих та доходів власників капіталу.

11. Міжнародне регулювання міграції робочої сили здійснює:

а) Міжнародна організація праці;

б) міністерство праці окремої країни;

в) ООН;

г) ЮНЕСКО.

12. Регулювання рееміграції робочої сили здійснює:

а) країна-експортер робочої сили;

б) країна-імпортер робочої сили;

в) Міжнародна організація з міграції;

г) Міжнародна організація праці.

13. У платіжному балансі показники, що характеризують міграцію робочої сили, класифікуються за такими статтями:

а) заробітна плата нерезидентів, перекази робітників, податки, отримані від нерезидентів;

б) трудовий дохід, переміщення мігрантів, перекази робітників;

в) заробітна плата нерезидентів, перекази нерезидентів, оподаткування нерезидентів;

г) переміщення робітників, трудовий дохід.

14. Регулювання міграції робочої сили з використанням селективного підходу здійснює:

а) країна-експортер робочої сили;

б) країна-імпортер робочої сили;

в) Міжнародна організація праці;

г) ООН.

15. Однією з найважливіших особливостей сучасного стану міжнародної міграції є:

- а) поширення нелегальної міграції;
- б) вплив інтелекту;
- в) зростання масштабів міграції;
- г) формування нових центрів залучення робочої сили.

3. Ситуаційні завдання

1. Оцінити ступінь та характер впливу імміграції на виробництво трудомісткого та капіталомісткого товарів в країні – імпортері робочої сили за теорією співвідношення факторів виробництва Хекшера – Оліна та за теорією специфічних факторів виробництва П. Самуельсона.

Обґрунтувати відповідь.

2. Охарактеризувати вплив таких заходів уряду Франції на міжнародні міграційні процеси:

- 1) лібералізація правил виїзду громадян зі своєї країни за кордон;
- 2) лібералізація правил в'їзду в країну з-за кордону;
- 3) прийняття програми економічної допомоги країнам, що розвиваються;
- 4) прийняття програми диверсифікації географічної структури.

Обґрунтувати відповіді.

3. Відповідно до моделі специфічних факторів виробництва визначити вплив імміграції в малу країну на:

- 1) процентну ставку і земельну ренту (доходи від капіталу і землі);
- 2) рівень середньої заробітної плати в малій країні;
- 3) перерозподіл доходів у малій країні, що імпортує робочу силу;
- 4) зміну умов торгівлі малої країни.

Обґрунтувати свою відповідь.

4. Робочі-іммігранти, як правило, отримують менший дохід, ніж інші робітники країни, тому в результаті імміграції знижується рівень середнього доходу в країні. Це вступає в протиріччя з висновком про те, що країна імміграції в цілому виграє від міграції робочої сили. Дати пояснення цього парадоксу.

5. Керівництво великого підприємства планує розширити власне виробництво за двома напрямками: шляхом створення додаткового виробництва аналогічної продукції в країні, що розвивається, з дешевою робочою силою

за рахунок власних прямих інвестицій або шляхом будівництва власного нового цеху за рахунок залучення зовнішніх інвестицій. Вибрати оптимальне рішення даної проблеми з урахуванням ставлення профспілок до її розв'язання. Обґрунтувати відповідь.

4. Розрахунково-аналітичні завдання

1. Чисельність населення країни 47,2 млн осіб. З них 13,7 млн – діти до 16 років, а також люди, які перебувають у тривалій ізоляції. 26,4 млн. осіб. – пенсіонери, студенти та домогосподарки. 3,5 млн – безробітні. 3,6 млн осіб – працівники з ненормованим робочим днем, які шукають кращу роботу. Розрахуйте чисельність робочої сили; рівень безробіття в країні. Визначте основні напрями державної політики зайнятості.

2. У табл. 9 наведені дані щодо міжнародних міграційних потоків України.

Таблиця 9

Міжнародні міграційні потоки

Показники	2010 рік		2011 рік	
	Кількість прибулих	Кількість вибулих	Кількість прибулих	Кількість вибулих
Внутрішньо регіональна міграція	652 639	652 639	637 713	637 713
Міжрегіональна міграція	275 941	275 941	280 757	280 757
Міждержавна міграція	30 810	14 677	31 684	145 988
З них:				
З країнами СНД	17 615	4 569	15 698	45 677
З іншими країнами	13 195	10 108	15 986	100 311

Завдання:

- 1) розрахувати міграційне сальдо;
- 2) визначити структуру міграційних потоків;
- 3) зробити висновки щодо розвитку процесів міжнародної міграції в Україні.

Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін

1. Ключові поняття

Технологія – це науково-методичне забезпечення процесу досягнення певних практичних цілей.

Міжнародна передача технології – це процес міждержавного переміщення науково-технічних досягнень на комерційній та некомерційній основі.

Патент – це свідоцтво, яке видається винахіднику компетентним державним органом та засвідчує його монопольне право на використання винаходу.

Ліцензія – це дозвіл власника технології на її використання протягом визначеного періоду часу, у визначених межах та за визначену винагороду.

Копірайт – ексклюзивне право автора літературного, аудіо- або відео- твору на показ і відтворення своєї роботи.

Торговельна марка – символ індивідуалізації підприємства, фірми- виробника товару у вигляді рисунку, графічного зображення, сполучення букв, ініціалів власників чи партнерів, який не можна використовувати без офіційного дозволу власника.

Патентна угода – це міжнародний торговельний договір з передачі прав власності на винахід.

Ліцензійна угода – це міжнародний торговельний договір з надання дозволу власником технології на її використання покупцем у визначених межах, протягом визначеного періоду часу та за визначену винагороду.

Ноу-хау – надання технічного досвіду та секретів виробництва, використання яких забезпечить підвищення ефективності фінансово- господарської діяльності підприємства.

Інжиніринг – це надання технологічних знань, які необхідні для придбання або орендування, монтажу та введення в експлуатацію основних виробничих фондів (машин, обладнання, транспортних засобів тощо).

Франчайзинг – це передача торговельної марки та технології власником (франчайзером) на визначених умовах покупцю (франчайзі), які зазначаються у франчайзинговому договорі (франшизі).

Технологічна місткість торгівлі – це частка науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) у загальному обсязі виробництва та торгівлі продукції окремих галузей.

Міжнародне технічне сприяння – це надання країнам на комерційній або некомерційній основі технологічної допомоги у формі трансферу технологій, технічних консультацій, обміну спеціалістами тощо.

Технологічні гранти – це безоплатна передача розвиненими країнами технологій, технологічно містких товарів та коштів на фінансування технічних програм.

Спільне фінансування – це надання технічної допомоги за умови часткового фінансування країною – реципієнтом відповідно до умов угоди про технічне сприяння.

2. Тестові завдання

1. Технологія – це:

- а) сукупність економічних відносин суб'єктів господарювання з приводу використання власності на нові розробки;
- б) наукові методи реалізації практичних знань;
- в) виключне право автора на інтелектуальну власність;
- г) науково-дослідні роботи.

2. Власник технології, який продає її іншій особі:

- а) ліцензіар;
- б) ліцензіат;
- в) ліцензент;
- г) ліцензер.

3. Технологія порівняно з іншими факторами виробництва:

- а) має меншу міжнародну мобільність;
- б) має більшу міжнародну мобільність;
- в) є стабільним фактором виробництва;
- г) немобільний фактор виробництва.

4. Міжнародна передача технологій – це:

- а) міждержавне переміщення науково-технічних досягнень на комерційній або безоплатній основі;
- б) міждержавне переміщення науково-технічних досягнень на комерційній основі;
- в) міждержавне переміщення науково-технічних досягнень на безоплатній основі;
- г) міждержавне переміщення науково-технічних досягнень на комерційній або безоплатній основі між резидентами та нерезидентами.

5. Товарна марка – це:

- а) свідоцтво, що дає монопольне право використання винаходу і діє приблизно протягом 15 – 20 років на території певної країни;
- б) дозвіл власника технології зацікавленій стороні на використання запатентованої або незапатентованої технології за певну плату протягом певного часу;
- в) право автора на показ і відтворення своєї роботи;
- г) символ певної організації, що використовується для індивідуалізації виробника товару.

6. Існування декількох лізингових циклів завжди припускає:

- а) умовний лізинг;
- б) безстроковий лізинг;
- в) револьверний (поновлюваний) лізинг;
- г) лізинг нерухомості.

7. Надання технічних знань, необхідних для монтажу та експлуатації устаткування:

- а) ноу-хау;
- б) інжиніринг;
- в) ліцензування;
- г) франчайзинг.

8. При здійсненні зворотного лізингу:

- а) приймає участь багато кредиторів і гарантів з обох сторін;
- б) передача майна завжди здійснюється через посередників;
- в) виробник або продавець майна завжди самостійно здає об'єкти в лізинг;
- г) майно здається в лізинг тій особі, у якого воно було куплено.

9. Причини обмеження міжнародної передачі технології:

- а) відсутність економічних стимулів, політичні та соціальні фактори, слабе юридичне забезпечення, небезпека використання прогресивних технологій у воєнних цілях;
- б) бажання утримати технологічне лідерство та міркування національної безпеки, політичні та соціальні фактори;
- в) бажання утримати технологічне лідерство, міркування національної безпеки, міжнародні домовленості;
- г) політико-правові та соціальні обставини.

10. До некомерційних форм передачі технології не належать:

- а) науково-технічні публікації;
- б) особисті контакти вчених і спеціалістів;
- в) інжиніринг;
- г) наукові конференції.

11. При здійсненні пайового лізингу:

- а) приймає участь багато кредиторів і гарантів з обох сторін;
- б) передача майна завжди здійснюється через посередників;
- в) виробник або продавець майна завжди самостійно здає об'єкти в лізинг;
- г) майно здається в лізинг тій особі, у якого воно було куплено.

12. Видами реінжинірингу є:

- а) кризовий і розвитку;
- б) терміновий і безстроковий;
- в) поновлюваний і відзивний;
- г) торгівельний, виробничий і фінансовий.

13. До класифікації франчайзингу не входить:

- а) франчайзинг продукту і торгової марки;
- б) роздрібний франчайзинг;

- в) повний франчайзинг;
- г) ліцензійний франчайзинг.

14. Періодичні відрахування від прибутку ліцензіата за використання об'єкту ліцензії – це:

- а) участь у прибутку;
- б) участь у власності;
- в) роялті;
- г) паушальний платіж.

15. Лідером в сфері ліцензійної торгівлі є:

- а) Японія;
- б) США;
- в) Індія;
- г) Китай.

3. Ситуаційні завдання

1. Американська компанія Microsoft на ринку комп'ютерних технологій продає нову версію своєї комп'ютерної програми.

Обґрунтувати, який засіб платежу за ліцензію – роялті, паушальний платіж, участь у прибутку або участь у власності – необхідно включити у ліцензійну угоду при продажу програми:

- 1) індивідуальним користувачам;
- 2) компаніям, які розробляють прикладні програми;
- 3) компанії, яка хотіла б стати генеральним дистриб'ютором компанії Microsoft;
- 4) компанії, яку Microsoft розглядає в якості потенційної іноземної філії або дочірньої компанії.

2. Компанія IBM продає комплектуючі для складання і готові комп'ютери в Росію. Росія запроваджує високе імпортне мито на ввезення готових комп'ютерів з метою захисту російських виробників та збільшує податок на прибуток іноземних компаній. Проаналізувати можливі дії компанії IBM з метою скорочення обсягу податків на прибуток та збереження своїх конкурентних позицій на російському ринку.

3. Американська фірма планує відкрити свій філіал у Бразилії, але виникла дилема: з одного боку, бразильські закони, що стосуються регулювання імпорту, забороняють їй реалізовувати свою продукцію на бразильському ринку; з другого боку, сама американська компанія не бажає продавати патентні права бразильським фірмам, оскільки остерігається втрати технологічних переваг на американському ринку. Визначити можливі варіанти розв'язання даної дилеми. Обґрунтувати відповідь.

4. Розрахунково-аналітичні завдання

1. У таблиці 10 надано дані щодо фінансування інновацій в Україні.

Джерела фінансування технологічних інновацій

Роки	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних, млн грн	державного бюджету, млн грн	іноземних інвесторів, млн грн	інші джерела, млн грн
2000	1 757,1	1 399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1 971,4	1 654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3 013,8	2 141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3 059,8	2 148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4 534,6	3 501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5 751,6	5 045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6 160,0	5 211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10 850,9	7 999,6	144,8	321,8	2 384,7
2008	11 994,2	7 264,0	336,9	115,4	4 277,9
2009	7 949,9	5 169,4	127,0	1 512,9	1 140,6
2010	8 045,5	4 775,2	87,0	2 411,4	771,9
2011	14 333,9	7 585,6	149,2	56,9	6 542,2

На основі наведених даних:

- 1) визначити структуру фінансування технологічних інновацій;
- 2) оцінити ефективність фінансування інноваційної сфери економіки;
- 3) обґрунтувати роль інновацій у розвитку держави.

2. У табл. 11 наведений кадровий потенціал України за останні 11 років.

Таблиця 11**Кадровий потенціал України**

Роки	Кількість організацій, які займаються науковими дослідженнями та розробками	Чисельність науковців, осіб	Чисельність докторів наук в економіці України, осіб	Чисельність кандидатів наук в економіці України, осіб
2000	1 490	120 773	10 339	58 741
2001	1 479	113 341	10 603	60 647
2002	1 477	107 447	11 008	62 673
2003	1 487	104 841	11 259	64 372
2004	1 505	106 603	11 573	65 839
2005	1 510	105 512	12 014	68 291
2006	1 452	100 245	12 488	71 893
2007	1 404	96 820	12 845	74 191
2008	1 378	94 138	13 423	77 763
2009	1 340	92 403	13 866	81 169
2010	1 303	89 534	14 418	84 000
2011	1 255	84 969	14 895	84 979

На основі даних табл. 11 визначити структуру кадрового потенціалу України та проаналізувати динаміку його змін за 2000 – 2011 рр.

Обґрунтувати доцільність збільшення фінансування наукової сфери України.

Змістовний модуль 2

Валютно-фінансові та інституціональні засади розвитку мев в умовах глобалізації та міжнародної економічної інтеграції

Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини

1. Ключові поняття

Міжнародні валютно-фінансові і кредитні відносини – це сукупність економічних відносин між суб'єктами світового господарства, пов'язаних з функціонуванням та використанням валюти у їх економічній взаємодії.

Валютна система – форма організації та регулювання валютних відносин, закріплена національним законодавством або міждержавними угодами.

Національна валюта – це встановлена законодавством грошова одиниця країни, яка є основою національної грошової системи.

Конвертованість валюти – здатність грошової одиниці країни обмінюватись на валюти інших країн.

Валютний паритет – це законодавчо встановлене (фіксоване) співвідношення між валютами різних країн.

Золотий паритет – це співвідношення різних валют за їх золотим вмістом.

Валютний курс – це ринкова ціна іноземної валюти, виражена у національній валюті.

Міжнародна валютна ліквідність – здатність країни своєчасно погашати свої міжнародні фінансові зобов'язання придатними для кредитора платіжними засобами.

Крос-курс – це курс обміну між двома валютами відповідно до їх співвідношення до третьої валюти.

Фіксований валютний курс – це офіційно встановлене співвідношення між національними валютами з можливим відхиленням $\pm 2,25\%$.

Обмежено гнучкий курс – це офіційно встановлене співвідношення між національними валютами, яке допускає незначне коливання валютного курсу відповідно до встановлених правил.

Плаваючий валютний курс – це вільно встановлений ринковий курс, коливання якого обумовлюються зміною співвідношення попиту та пропозиції на певну валюту на валютному ринку.

Номінальний валютний курс – офіційно встановлений курс між двома валютами.

Реальний валютний курс – номінальний валютний курс, скоригований на зміни в рівні цін у даній країні та країні – партнері, до валюти якої котирується курс національної валюти.

Номінальний ефективний валютний курс – індекс валютного курсу, розрахований як співвідношення між національною валютою та валютами інших країн, зважених відповідно до їх частки у валютних операціях даної країни.

Реальний ефективний валютний курс – номінальний ефективний валютний курс, скоригований на зміну цін, який показує динаміку реального курсу національної валюти до валют країн – основних партнерів.

Платіжний баланс – це вартісне відображення сукупності міжнародних економічних зв'язків країни у формі співвідношення надходжень та платежів.

Валютна політика – це сукупність правових норм і правил регулювання валютного курсу та валютних операцій на національному ринку та у зовнішньоекономічних операціях національних суб'єктів господарювання.

2. Тестові завдання

1. Міжнародна валютна система – це:

а) сукупність усіх платіжних інструментів, які можуть використовуватись у міжнародних розрахунках;

б) сукупність економічних, правових та організаційних заходів і форм у галузі валютних відносин;

в) закріплена міжнародними угодами форма організації валютних відносин;

г) закріплена національним законодавством форма організації валютних відносин.

2. Міжнародна валютна система, яка заснована на офіційному закріпленні країнами золотого змісту в одиниці національної валюти з обов'язками центральних банків здійснювати купівлю-продаж національної валюти в обмін на золото – це:

а) система золотодевізного стандарту;

б) система золотого стандарту;

- в) європейська валютна система;
- г) сучасна світова валютна система.

3. Міжнародна валютна система, яка базується на офіційно встановлених фіксованих паритетах валют відносно долара США, який, в свою чергу, був конвертований у золото по фіксованому курсу – це:

- а) система золотодевізного стандарту;
- б) система золотого стандарту;
- в) європейська валютна система;
- г) сучасна світова валютна система.

4. Міжнародна валютна система, яка передбачає використання фіксованих та плаваючих валютних курсів і регулюється як на двосторонній, та і на багатосторонній основі – це:

- а) система золотодевізного стандарту;
- б) система золотого стандарту;
- в) європейська валютна система;
- г) сучасна світова валютна система.

5. Роль американського долару як міжнародного резервного засобу згідно з Бреттон – Вудськими угодами забезпечувалась:

- а) посередництвом між золотом і всіма іншими валютами країн світу;
- б) зобов'язанням США вільної конвертації долару в золото;
- в) відсутністю будь-яких фізичних обмежень відносно пропозиції долару США на світовому ринку;
- г) фіксованою вартістю долара США у золоті.

6. Регулювання поточних балансів країн згідно з рішенням Бреттон – Вудських угод повинно здійснюватись за рахунок:

- а) використання золотих запасів країн;
- б) використання допомоги міжнародних економічних організацій;
- в) використання засобів внутрішньої економічної політики країн;
- г) регулювання валютних паритетів країни.

7. Відповідальність за збалансованість поточних балансів країн згідно з рішенням Бреттон – Вудських угод несли:

- а) країни, зовнішні платежі яких мали позитивне сальдо;
- б) країни, зовнішні платежі яких мали дефіцит;
- в) країни-дебітори разом з МВФ;
- г) країни-дебітори разом з країнами-кредиторами.

8. У структуру світової валютної системи не входить:

- а) резервна валюта;
- б) умови взаємної конвертованості валют;

- в) регламентація міжнародних розрахунків країни;
- г) уніфікований режим валютних паритетів.

9. До міжнародної валютної ліквідності не включається:

- а) офіційні золоті та валютні резерви країни;
- б) резервна позиція країни в МВФ;
- в) міжнародні кредити та позики;
- г) валютні рахунки країни в СДР та ЕВРО.

10. Згідно з прийнятими рішеннями Ямайської валютної системи та уставом Міжнародного Валютного Фонду передбачається, що країни можуть вибирати одну:

- а) з 5 систем встановлення режиму валютних курсів;
- б) з 4 систем встановлення режиму валютних курсів;
- в) з 3 систем встановлення режиму валютних курсів;
- г) з 2 систем встановлення режиму валютних курсів.

11. До структурних факторів, що впливають на валютний курс, не належать:

- а) попит та пропозиція;
- б) темп інфляції;
- в) конкурентоспроможність товарів країни на світовому ринку та її зміна;
- г) коливання ділової активності.

12. До кон'юнктурних факторів впливу на валютний курс не належать:

- а) стан платіжного балансу країни;
- б) коливання ділової активності в країні;
- в) політична ситуація в країні;
- г) чутки та прогнози.

13. Основними розділами платіжного балансу країни є:

а) рахунок поточних операцій та рахунок операцій з капіталом і фінансових операцій;

б) торговий баланс та рахунок операцій з капіталом і фінансових операцій;

в) рахунок поточних операцій та резервні активи;

г) рахунок поточних операцій, операцій з капіталом, резервні активи.

14. Погіршення стану платіжного балансу країни можливе за рахунок:

- а) збільшення обсягів реального ВВП;
- б) проведенням центральним банком дефляційної політики;
- в) скорочення урядом витрат і посилення податкового навантаження;
- г) підвищення центральним банком ставки рефінансування.

15. При незбалансованості платіжного балансу уряд може використовувати:

- а) резервні активи, надзвичайне фінансування;
- б) девальвацію валюти, резервні активи, надзвичайне фінансування;
- в) позики МВФ, МБРР та інших банків, резервні активи;
- г) надзвичайне фінансування.

3. Ситуаційні завдання

1. До переходу на єдину валюту країни Європейського Союзу фіксували курси своїх валют одна до одної і використовували плаваючий режим валютного курсу у відносинах з третіми країнами. Визначити переваги та недоліки такої схеми для:

- 1) Німеччини, яка є великою країною – членом ЄС;
- 2) Росії, яка не входить до ЄС;
- 3) Бельгії, яка є невеликою країною – членом ЄС.

2. Еластичність експорту країни становить 0, а імпорту – 1. Країна девальвує свою валюту на 10 %. Визначити як зміниться:

- 1) ціна експорту в національній валюті;
- 2) ціна експорту в іноземній валюті;
- 3) ціна імпорту в іноземній валюті;
- 4) ціна імпорту в національній валюті;
- 5) фізичний обсяг експорту;
- 6) фізичний обсяг імпорту;
- 7) торговий баланс.

Обґрунтувати відповідь.

3. Країна девальвувала національну валюту на 11,2 %. Визначити та обґрунтувати як вплине девальвація на торговий баланс країни при таких умовах:

- 1) еластичність експорту більше 0, еластичність імпорту дорівнює 1;
- 2) еластичність експорту дорівнює 0, еластичність імпорту менше 1;
- 3) еластичність експорту дорівнює 0, еластичність імпорту дорівнює 1.

Обґрунтувати відповідь.

4. Охарактеризувати економічну ситуацію в країні, в якій сальдо балансу поточних, фінансових операцій та операцій з капіталом:

- 1) одночасно позитивне;

2) одночасно негативне;

3) сальдо поточних операцій позитивне, а фінансових операцій та операцій з капіталом – негативне;

4) сальдо фінансових операцій та операцій з капіталом позитивне, а сальдо поточних операцій – негативне.

При аналізі кожного з варіантів необхідно звернути увагу на можливі зміни валютного курсу та резервних активів.

5. Використовуючи систему подвійного запису, внести такі міжнародні трансакції до гіпотетичного платіжного балансу Франції:

1) купівлю облігацій німецької компанії на суму 3 200 євро;

2) сплату готельних послуг у розмірі 170 євро французьким туристом у Швейцарії;

3) продаж французькою фінансовою компанією акцій бельгійському банку на суму 11 000 євро;

4) експорт французької косметики в Україну вартістю 125 000 євро;

5) імпорт комп'ютерів з Японії на суму 2 500 000 євро з відтермінуванням платежу;

6) придбання китайською корпорацією французької фірми за 2 575 000 євро;

7) надання технологічного гранту Сенегалу у розмірі 250 000 євро;

8) отримання кредиту від Міжнародного валютного фонду у розмірі 1 200 000 євро;

9) надання інформаційних послуг французькою компанією американській на суму 47 000 євро;

10) купівля у Росії газу на суму 2 000 000 євро.

4. Розрахункові завдання

1. Номінальний валютний курс гривні до євро знизився з 10,91 до 10,97 грн/євро. Ціни в Німеччині зросли на 4,8 %, в Україні – на 11,4 %. Визначити реальний валютний курс. Як вплине зміна валютного курсу гривні на умови зовнішньої торгівлі України? Обґрунтувати відповідь.

2. Голландський дилер здійснює пряме котирування долару США проти євро та надає такі курси в готівковій валюті:

1) за готівковими операціями:

курс покупця – 1,3755;

курс продавця – 1,3765;

2) за угодами на 3 місяці дисконт по доларах становить:

курс продавця – 0,0052;

курс покупця – 0,0055.

Розрахувати форвардний курс.

3. При здійсненні непрямого котирування євро лондонський дилер дає такі його курси проти фунту стерлінгів:

1) за готівковими операціями:

курс продавця – 1,8533;

курс покупця – 1,9562;

2) по угодах строком на 1 місяць:

премія по євро складає

курс продавця – 0,201;

курс покупця – 0,108.

Визначити форвардний курс.

4. Німецька компанія укладає з українською компанією контракт на поставку транспортного обладнання на суму 5,8 млн євро, валюта платежу – долар США. Визначити суму платежу в гривнях, якщо:

1 євро – 10,9405 – 10,9712 грн.

1 долар – 8,0498 – 8,0512 грн.

5. У табл. 12 наведені статті платіжного балансу країни.

Таблиця 12

Платіжний баланс країни

Статті платіжного балансу	Обсяги, млн. дол.
1	2
Експорт послуг	26 455
Капітальні трансферти	
Дебет	215
Кредит	189
Портфельні інвестиції – активи	287
Інші інвестиції – пасиви	154
Прямі інвестиції в країну	788
Прямі інвестиції за кордоном	45
Експорт товарів	1 256
Оплата праці	
Дебет	125
Кредит	451
Монетарне золото	+23
Портфельні інвестиції – пасиви	268
Імпорт товарів	15 458
Доходи від прямих інвестицій	
Дебет	326
Кредит	987

1	2
Імпорт послуг	18 974
Інші інвестиції – активи	3 269
Сектор державного управління	
Дебет	12
Кредит	213
СПЗ	+25
Придбання/реалізація не фінансових активів	
Дебет	15
Кредит	745
Доходи від портфельних інвестицій	
Кредит	233
Дебет	422
Доходи від інших інвестицій	
Дебет	120
Кредит	741
Валюта і депозити	2 300
Грошові перекази працюючих за кордоном	
Дебет	51
Кредит	89
Цінні папери	4 567
Інші поточні трансферти	
Дебет	55
Кредит	77

Структурувати статті платіжного балансу за стандартною формою, розрахувати сальдо рахунку поточних операцій; сальдо рахунку операцій з капіталом та фінансового рахунку; фінансування; помилки та упущення та зробити висновки щодо ефективності міжнародної економічної діяльності України.

6. Англійський банк здійснює непряме котирування таких валют: долар США 1,5850 – 1,5680; канадський долар 1,8705 – 1,8495; євро 1,3121 – 1,3002.

Визначити скільки фунтів стерлінгів заплатить або отримає англійська фірма при проведенні експортних або імпорتنих операцій, якщо:

- 1) купує 8 340 000 дол. США;
- 2) продає 15 200 000 дол. США;
- 3) купує 27 500 000 канадських доларів;
- 4) продає 850 000 канадських доларів;
- 5) купує 2 400 000 євро;
- 6) продає 860 200 євро.

7. Процентна ставка в Росії становить 25 % річних, а в Литві – 18 %. Прогнозується, що за рік курс рубля відносно літа знизиться з 9 руб./ літ до 12 руб./ літ. За інших рівних умов визначити, в якій з цих країн вигідніше інвестувати гроші. Обґрунтувати відповідь.

Тема 12. Міжнародні кредитні відносини

1. Ключові поняття

Міжнародний кредит – це позика, яка надається кредитором однієї країни позичальникові іншої країни у товарній або грошовій формі на умовах платності, терміновості, зворотності.

Міжнародний кредит – це надання фінансових активів у валюті на умовах терміновості, зворотності і платності.

Світовий ринок позичкового капіталу – це сукупність економічних відносин між суб'єктами світового господарства з надання та залучення коштів на умовах кредитування для забезпечення відтворення.

Світовий кредитний ринок – це сукупність кредитних відносин між суб'єктами світового господарства.

Фірмовий кредит – позика, що надається експортером однієї країни імпортеру іншої країни у вигляді відстрочки платежу за поставлені товари та послуги.

Вексельний кредит – це форма кредитування, при якій експортер після укладання угоди щодо продажу товару виставляє переказний вексель (трату) на імпортера, який погоджується на оплату у визначений термін (акцептує трату) після одержання відповідних товарних документів.

Авансовий платіж імпортера – це форма кредитування експорту і водночас засіб забезпечення зобов'язань іноземного покупця, оскільки при цьому імпортер має прийняти замовлення на поставку продукції.

Кредит за відкритим рахунком надається на основі угоди між експортером і імпортером, згідно з якою експортер записує на рахунок імпортера борг у розмірі вартості проданих та відвантажених товарів, а імпортер зобов'язується погасити кредит у визначений строк.

Факторинг – це міжнародний кредит у формі придбання спеціалізованою фінансовою компанією грошових вимог експортера до імпортера та їх інкасація.

Форфейтинг – це метод забезпечення середньострокового фінансування експортних операцій, який передбачає продаж боргових зобов'язань, вимог по зовнішньоторговельному контракту якому-небудь кредитному інституту (форфейтеру) при наданні достатнього забезпечення.

Лізинг – це специфічна форма фінансування капітальних вкладень, яка є альтернативою традиційному банківському кредитуванню та вико-

ристанню власних фінансових ресурсів, при якій лізингова компанія купує для свого клієнта право власності на майно і передає йому в оренду на тривалий строк.

Зовнішня заборгованість – це сума фінансових зобов'язань країни перед іноземними кредиторами, що підлягає погашенню у визначений термін та у визначеній валюті.

Реструктуризація боргу – погоджені боржником та кредитором заходи, спрямовані на підтримку платоспроможності боржника у середньо- та довгостроковій перспективі.

"Сек'юритизація кредитів" – перетворення мало ліквідних фінансових активів на інструменти ринку капіталів, придатних до продажу.

2. Тестові завдання

1. До видів комерційного кредиту не відносять:

- а) вексельні кредити;
- б) авансовий платіж імпортера;
- в) кредит за відкритим рахунком;
- г) товарний кредит.

2. Кредити, які призначені для обслуговування змішаних форм вивозу капіталів, товарів, послуг – це:

- а) фінансові кредити;
- б) проміжні кредити;
- в) комерційні кредити;
- г) вексельні кредити.

3. Ставка LIBOR є:

- а) ризиковою;
- б) майже не ризиковою;
- в) ступінь ризику залежить від кон'юнктури ринку;
- г) регулюється Світовим банком.

4. Різновидами бланкового кредиту є:

- а) контокорент та овердрафт;
- б) овердрафт та кредитна лінія;
- в) вексель та контокорент;
- г) вексель та овердрафт.

5. До офіційних кредитів відносять:

- а) міжурядові позики;
- б) вексельні кредити;

- в) авансовий платіж імпортера;
- г) кредит за відкритим рахунком.

6. Купівля фінансовими компаніями фінансових вимог експортера до імпортера та їх інкасація – це:

- а) лізинг;
- б) факторинг;
- в) форфейтинг;
- г) хайринг.

7. Кредит, що надається шляхом розміщення головною компанією коштів на терміновий депозит в банку своєї країни, який використовує свій зарубіжний філіал або банк-кореспондент для кредитування дочірньої компанії – це:

- а) компенсаційний кредит;
- б) прямий кредит;
- в) паралельний кредит;
- г) торговий кредит.

8. Приватні кредити не включають:

- а) фірмові кредити;
- б) банківські кредити;
- в) вексельні кредити;
- г) синдиковані банківські позики.

9. За умовами використання кредити бувають:

- а) разові та поновлювальні кредити;
- б) забезпечені та бланкові;
- в) готівкові та акцептні;
- г) забезпечені та поновлювальні.

10. Купівля фінансовими компаніями на певних умовах векселів позикових та платіжних документів імпортера – це:

- а) лізинг;
- б) факторинг;
- в) форфейтинг;
- г) рентинг.

11. Кредити, які пов'язані із зовнішньоторговельними операціями –це:

- а) фінансові кредити;
- б) проміжні кредити;
- в) комерційні кредити;
- г) вексельні кредити.

12. Залежно від умов реалізації кредити поділяються на:

- а) разові та поновлювальні кредити;
- б) забезпечені та бланкові;
- в) готівкові та акцептні;
- г) забезпечені та поновлювальні.

13. Зобов'язання банку надати клієнту суму коштів у межах певного ліміту і терміну, яку він може одержати без юридичного оформлення зобов'язань банку і корпорації – це:

- а) овердрафт;
- б) прямий кредит;
- в) паралельний кредит;
- г) кредитна лінія.

14. За способом погашення кредити поділяються на:

- а) пропорційні та прогресивні;
- б) одночасні та прогресивні;
- в) пропорційні, прогресивні, одночасні;
- г) поновлювані, пропорційні, одночасні.

15. Кредитна лінія, за якою клієнт може виписати чеки до певної максимальної суми, – це:

- а) овердрафт;
- б) прямий кредит;
- в) паралельний кредит;
- г) вексельний кредит.

3. Ситуаційне завдання

Уряд Аргентини з метою збільшення вітчизняного виробництва рису вирішує створити потужні зрошувальні системи на півдні країни, але йому не вистачає коштів для реалізації цієї програми. Канадський уряд запропонував Аргентині кредит під цю програму з умовою, що насоси, труби, будівельна техніка та інше обладнання в основному будуть закуплені у французьких фірм. Обґрунтувати доцільність "зв'язаного кредитування" для Аргентини та для Канади.

4. Розрахункові завдання

1. Компанії необхідне обладнання вартістю 120 000 дол. США, яке експлуатуватиметься 6 років. Після даного терміну залишкова вартість обладнання складатиме 35 000 дол. США. Виробник обладнання пропо-

нує компанії комісію за технічне обслуговування у розмірі 10 000 дол. США щорічно. Податки компанії становлять 20 %. Орендодавець забезпечує компанії повне технічне обслуговування. Обладнання можна також придбати в кредит: за умови банківського кредиту на суму 120 000 дол. США на 6 років під 9 % річних. Яка форма кредиту буде вигіднішою для компанії – лізинг чи банківський кредит? Обґрунтувати відповідь.

2. Підприємство має можливість інвестувати у комерційні векселя, виражені у євро або у фунтах стерлінгів, 1 млн доларів США. За комерційними векселями, вираженими в євро, дохідність складає 1 % на місяць, за вираженими у фунтах стерлінгів – 1,2 % на місяць. Термін погашення векселів – 3 місяці. На момент здійснення вкладень курси євро та фунту стерлінгів становили EUR/1,3488 USD та GBP (фунт стерлінгів)/1,8128 USD відповідно. Прогнозовані курси євро та фунту стерлінгів на момент погашення векселів становлять EUR/1,3441 USD та GBP/1,8018 USD відповідно.

Вибрати комерційні векселі для здійснення інвестицій у тій валюті, у який підприємство отримає найбільший дохід.

3. Австрійській фірмі необхідні кошти у розмірі 15 млн євро на 6 місяців на закупівлю нового обладнання. Є можливість залучити кошти шляхом випуску комерційних векселів та отримання кредиту в банку. При цьому банківський відсоток становитиме 11,3 % річних, відсоткова ставка за комерційним векселем – 10,7 % річних. Вартість отримання кредитного рейтингу – 145 000 євро, комісійні банку за розміщення векселів – 0,08 % від суми розміщених цінних паперів. Обрати найдешевшу форму фінансування компанії.

Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція

1. Ключові поняття

Економічна інтеграція – це процес економічної взаємодії країн з метою досягнення певних переваг у взаємній торгівлі товарами, послугами, русі факторів виробництва шляхом укладання міждержавних угод щодо подальшого їх співробітництва.

Преференційні торговельні угоди – це перший етап економічної інтеграції, в рамках якого створюються сприятливі умови для здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Зона вільної торгівлі – це другий етап міжнародної економічної інтеграції, який передбачає не скорочення, а повну ліквідацію митних бар'єрів у взаємній торгівлі при збереженні національних митних тарифів та національної системи нетарифного регулювання у торгівлі з третіми країнами.

Митний союз – це узгоджене скасування країнами національних митних тарифів та введення загального тарифу та єдиної системи нетарифного регулювання у торгівлі з третіми країнами.

Спільний ринок – це четвертий етап міжнародної економічної інтеграції, який передбачає вільний рух не тільки товарів та послуг, а й капіталу, робочої сили, технології між країнами-учасницями.

Економічний союз – це здійснення країнами єдиної економічної, бюджетної, валютної, грошової політики, введення єдиної валюти, заснування органів наднаціонального регулювання.

Політичний союз – це передача національними урядами переважної частини своїх повноважень наднаціональним органам управління.

Ефект створення торгівлі – переорієнтація національних попиту з менш ефективного внутрішнього джерела постачання товарів (національне виробництво) на більш ефективне зовнішнє джерело (імпорт).

Ефект відхилення торгівлі – переорієнтація національного попиту із більш ефективного позаінтегрального джерела постачання на менш ефективне внутрішньоінтеграційне джерело.

2. Тестові завдання

1. Економічну інтеграцію можна визначити як:

а) об'єктивний процес розвитку стійких довгострокових економічних зв'язків та міжнародного розподілу праці національних господарств, близьких по соціально-економічному рівню;

б) процес об'єднання національних господарств в регіональні народногосподарські комплекси;

в) створення об'єднань країн, які становлять метою ліквідацію перешкод у взаємній торгівлі та створення спільного ринку;

г) створення угруповання країн, яке має єдині наднаціональні органи управління та контролю.

2. Автором теорії митного союзу є:

а) П. Самуельсон;

б) Дж. Хікс;

в) Р. Вернон;

г) Я. Вайнер.

3. Ліквідація країнами митних бар'єрів у взаємній торгівлі – це:
- а) митний союз;
  - б) спільний ринок;
  - в) зона вільної торгівлі;
  - г) економічний союз.
4. Торгова угода, яка передбачає зниження тарифів при взаємній торгівлі країн – це:
- а) митний союз;
  - б) спільний ринок;
  - в) зона вільної торгівлі;
  - г) економічний союз.
5. Преференційна зона, в рамках якої здійснюється вільна від митних та кількісних обмежень міжнародна торгівля товарами це:
- а) зона вільної торгівлі;
  - б) митний союз;
  - в) спільний ринок;
  - г) єдиний економічний простір (економічний союз).
6. Створення Європейського валютного союзу передбачалось:
- а) Уругвайським раундом;
  - б) Маастрихтськими угодами;
  - в) Амстердамським саммітом;
  - г) Європейською економічною комісією.
7. Першим європейським інтеграційним угрупованням, яке об'єднало держави, що розвивалися на основі різних економічних та політичних моделей, є:
- а) Європейська асоціація вільної торгівлі;
  - б) Європейський Союз;
  - в) Чорноморське економічне співробітництво;
  - г) Центральноевропейська ініціатива.
8. Законодавчим органом, на рівні якого приймають рішення щодо реалізації єдиної політики Європейського Союзу, є:
- а) Європейська Рада;
  - б) Рада міністрів;
  - в) Суд ЄС;
  - г) Європейський парламент.
9. При виникненні ефекту відхилення торгівлі внаслідок створення митного союзу:
- а) добробут країн, які не входять до митного союзу, покращиться;

- б) обмежені ресурси використовуватимуться більш ефективно;
- в) добробут країн-учасниць митного союзу погіршується;
- г) добробут країн-учасниць митного союзу підвищується, якщо ефект.

10. Південноамериканське інтеграційне об'єднання (МЕРКОСУР) – це:

- а) преференційна угода;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) спільний ринок.

11. Органом контролю за діяльністю комісії ЄС є:

- а) Європейська Рада;
- б) Рада міністрів;
- в) Суд ЄС;
- г) Європейський парламент.

12. Негативним наслідком створення митного союзу є:

- а) зростання конкуренції між виробниками з різних країн;
- б) переваги економії масштабу виробництва;
- в) посилення панування монополій внаслідок олігопольного зговору між фірмами країн-учасниць митного союзу;
- г) збільшення припливу інвестицій.

13. При виникненні ефекту створення торгівлі внаслідок утворення митного союзу:

- а) добробут країн, які не входять до митного союзу, покращиться;
- б) обмежені ресурси використовуватимуться більш ефективно;
- в) добробут країн-учасниць митного союзу погіршується;
- г) добробут країн-учасниць митного союзу підвищується, якщо є ефект.

14. Швейцарія є членом:

- а) Європейського союзу;
- б) Європейської асоціації вільної торгівлі;
- в) Чорноморського економічного співробітництва;
- г) Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва.

15. Узгодження економічної політики інтегруючих країн наряду з єдиним тарифом відносно третіх країн і вільним пересуванням товарів і факторів виробництва – це:

- а) митний союз;
- б) спільний ринок;
- в) зона вільної торгівлі;
- г) економічний союз.

3. Ситуаційні завдання

1. Створення Європейського валютного Союзу супроводжується різноспрямованістю впливу на економіку різних країн. Визначити наслідки європейського валютної інтеграції на економічний розвиток:

- 1) країн Західної Європи – членів Європейського валютного Союзу;
- 2) країн Західної Європи, які не є членами Європейського валютного Союзу;
- 2) країн Східної та Центральної Європи;
- 3) світової економіки у цілому.

2. Країна – виробник та експортер сільськогосподарської продукції прагне створити митний союз з країною – виробником та експортером промислової продукції. Обґрунтувати доцільність та ефективність створення митного союзу між цими країнами.

3. У міжнародній економіці існує твердження, що економічна інтеграція між країнами, що розвиваються, не забезпечуватиме істотне зростання їх добробуту через монокультурний характер економіки та експортної сфери. Пояснити це твердження та обґрунтувати власну точку зору.

Розрахункові завдання

1. Електрозварювальний апарат в Україні коштує 110 євро, в Росії – 100 євро, в Польщі – 87 євро. Україна – мала держава, і її зовнішня торгівля та зовнішньоторговельна політика суттєво не впливають на рівень світових цін. Обґрунтувати відповідь при розгляді таких ситуацій:

- 1) в Україні вводиться 15 % адвалерний тариф на імпорт електрозварювальних апаратів, чи є доцільність їх імпорту з Росії або Польщі;
- 2) Україна створює митний союз із Росією, чи доцільно їй виробляти електрозварювальні апарати самостійно або імпортувати;
- 3) який ефект – створення чи відхилення торгівлі – виникає при створенні митного союзу України з Росією;
- 4) в Україні вводиться специфічний митний тариф у розмірі 75 євро на імпорт електрозварювальних апаратів із Росії та Польщі, чи доцільно у цьому випадку їх імпортувати?

2. Фірма вивозить 15 т нікелю з Росії в Естонію за ціною 1 350 дол. США за 1 т. Митний збір на вивезення із Росії алюмінію становить 20 дол.

США за 1 т. До вступу у Європейський Союз в Естонії митний збір на ввезення цього виду товару не стягувався, після вступу до ЄС митний збір становить 6 % вартості товару, який ввозиться. Визначити, як зміниться ціна 1 т алюмінію і вартість товару, що ввозиться до Естонії, після її вступу до ЄС.

Тема 14. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

1. Ключові поняття

Міжнародні організації – це об'єднання держав з метою регулювання міжнародних економічних відносин.

Міжнародні міждержавні організації – це об'єднання держав, які створені на основі міжнародної угоди, оформлені в систему постійно діючих органів, мають визначену та узгоджену мету, міжнародну правосуб'єктність і засновані згідно з нормами міжнародного права.

Міжнародні недержавні організації – це організаційно оформлені за спільними або близькими соціальними, політичними, економічними, ідейними, професійними та іншими інтересами об'єднання різних громадських угруповань з різних країн.

Світова організація торгівлі – це міжнародна організація, створена з метою лібералізації міжнародної торгівлі, недопущення дискримінації у міжнародному економічному співробітництві країн, забезпечення вільного доступу до національних ринків і джерел сировини.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – міжурядова фінансово-кредитна організація, головним завданням якої є скорочення тривалості та зменшення неврівноваженості у міжнародному балансі розрахунків членів, забезпечення стабільності валютних курсів.

Організація об'єднаних націй з промислового розвитку (ЮНІДО) – міжнародна організація, метою якої є координація та сприяння промислового розвитку на глобальному, регіональному, національному та галузевому рівнях.

Світова організація інтелектуальної власності (СОІС) – спеціалізована установа ООН, створена для стимулювання та вдосконалення охорони інтелектуальної власності у світі.

Міжнародна організація праці (МОП) – спеціалізований заклад ООН, який здійснює регулювання умов трудової міграції шляхом розробки законодавчих заходів, які регламентують правові, економічні, соціальні, культурні, релігійні та інші аспекти міграційних процесів.

Міжнародна організація з міграцій (МОМ) здійснює регулювання міграційних процесів шляхом розробки довгострокових програм у сфері регулювання міжнародних міграційних процесів, надання допомоги у питаннях організації міграції, аналізу динаміки та структури міжнародних міграційних потоків для визначення основних напрямів та центрів концентрації робочої сили, запобігання нелегальної міграції та трудового рабства.

Світовий банк – багатобічна кредитна установа, що складається з п'яти тісно пов'язаних між собою інститутів, загальною метою яких є підвищення рівня життя в країнах, що розвиваються, за рахунок фінансової допомоги розвинених країн.

Міжнародний банк реконструкції й розвитку (МБРР) – спеціалізована установа ООН, міждержавний інвестиційний інститут, метою якого є надання кредитів країн з середнім і вище рівнем доходу на душу населення.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) – інститут Світового банку з надання особливо пільгових кредитів найбільш біднішим країнам, що розвиваються.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) – інститут Світового банку, створений для сприяння економічному зростанню в країнах, що розвиваються, шляхом надання підтримки приватному сектору.

Міжнародне агентство по інвестиційних гарантіях (МАІГ) – інститут Світового банку, створений для заохочення іноземних інвестицій у країнах, що розвиваються, шляхом надання гарантій іноземним інвесторам від втрат, викликаних некомерційними ризиками.

Міжнародний центр по урегулюванню інвестиційних суперечок (МЦУІС) – інститут Світового банку, заснований з метою сприяння збільшенню потоків міжнародних інвестицій шляхом надання послуг по арбітражному розгляду й урегулюванню суперечок між урядами й іноземними інвесторами.

2. Тестові завдання

1. Об'єднання держав, які створені на основі міжнародної угоди, оформлені в систему постійно діючих органів, мають визначену та погоджену мету, міжнародну правосуб'єктність і засновані згідно з нормами міжнародного права – це:

- а) міжнародні міждержавні організації;
- б) міжнародні недержавні організації;
- в) регіональні організації;
- г) субрегіональні організації.

2. Організації, які охоплюють широке коло економічних, соціальних, культурних відносин між членами – це:

- а) спеціальні;
- б) регіональні;
- в) глобальні;
- г) універсальні.

3. Організаційно оформлені за спільними або близькими соціальними, політичними, економічними, ідейними, професійними та іншими інтересами об'єднання різних громадських угруповань з різних країн – це:

- а) міжнародні міждержавні організації;
- б) міжнародні недержавні організації;
- в) регіональні організації;
- г) субрегіональні організації.

4. Об'єднання держав для вирішення нагальних проблем економічного характеру:

- а) міждержавні організації;
- б) недержавні організації;
- в) консультативні групи держав;
- г) регіональні об'єднання.

6. Погодження різних аспектів міжнародної економічної діяльності щонайменше трьома суб'єктами з різних країн – це:

- а) двостороння;
- б) інституціональна;
- в) багатостороння;
- г) дискретна координація.

7. Систематизують правила поведінки членів організації в міжнародному співробітництві:

- а) міжнародні норми;
- б) міжнародні кодекси поведінки;
- в) міжнародні звичаї;
- г) принципи.

8. Міжнародне право має:

- а) прецедентний характер;
- б) погоджувальний характер;
- в) законодавчий та прецедентний характер;
- г) прецедентний та погоджувальний характер.

9. Узгодження інтересів і дій учасників організації:

- а) регулююча функція міжнародної організації;
- б) головна;
- в) координаційна;
- г) оперативна;
- д) контролююча.

10. До методів прийняття рішень у міжнародних організаціях відносять:

- а) консенсусний і мажоритарний;
- б) мажоритарний і одностайний;
- в) зважене голосування, консенсус, одностайність, мажоритарний;
- г) зважене голосування, акламація, консенсус, одностайність, мажоритарний.

11. Організаційними формами процесу регулювання міжнародного бізнесу є:

- а) урядові інституційні структури, нагляд;
- б) приватні інституційні структури, вимоги;
- в) заборони, обмеження, способи прийняття та ухвалення рішень, урядові та приватні інституційні структури, нагляд, вимоги;
- г) нагляд, урядові інституційні структури, заборони, демпінг, обмеження, способи прийняття і ухвалення рішення, приватні інституційні структури

12. Фундаментальні принципи формування міжнародної системи регулювання бізнесу мають забезпечувати:

- а) безперебійне функціонування, динамічний розвиток та досягнення цілей функціонування системи регулювання;
- б) динамічний розвиток та досягнення цілей функціонування системи регулювання;
- в) збалансованість, безперебійне функціонування, динамічний розвиток та досягнення цілей функціонування системи регулювання;
- г) досягнення цілей функціонування системи регулювання;

13. Узгодження інтересів і дій учасників організації:

- а) регулююча функція міжнародної організації;
- б) головна;
- в) координаційна;
- г) оперативна;
- д) контролююча.

14. До фундаментальних принципів функціонування системи регулювання відносять:

а) принцип національного суверенітету країни,

б) принцип рівності і недискримінації окремих країн, принцип ефективності;

в) принцип координації діяльності учасників міжнародного бізнесу, принцип національного суверенітету країни, принцип рівності і недискримінації окремих країн, принцип ефективності;

г) принцип національного суверенітету країни, принцип верховенства закону, принцип рівності і недискримінації окремих країн, принцип ефективності.

15. Організації, членами яких є представники всіх (чи майже всіх) країн світу або регіонів – це:

а) глобальні організації;

б) міжнародні недержавні організації;

в) регіональні організації;

г) субрегіональні організації.

3. Ситуаційні завдання

1. З метою подолання бідності та стимулювання економічного розвитку найбідніших країн Міжнародний валютний фонд розробив субсидований механізм екстреної допомоги країнам, що є зонами відновлення після конфліктів та зонами стихійного лиха, і країнам з високим рівнем заборгованості (ХІПК). В рамках даної ініціативи передбачається надання допомоги Афганістану, Ліберії, Центральній африканській республіці, Непалу, Сомалі, Судану, Кот-д'Івуару. Співробітництво з якими міжнародними організаціями підвищить ефективність реалізації ХІПК?

2. Діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку спрямована на фінансову підтримку розвитку країн-членів з використанням різних форм фінансування.

Обрати найбільш доцільну форму фінансування МБРР таких проєктів:

1) Угорщина планує реалізувати п'ятирічну програму енергозбереження в житловій сфері;

2) у Бразилії планується протягом двох років провести інституційну реформу;

3) в Україні розроблена програма розвитку муніципального кредитування;

4) у Росії розроблена державна програма розвитку інфраструктури фінансового ринку;

5) в Україні розроблений довгостроковий проект "Рівний доступ до якісної освіти".

Обґрунтувати відповідь.

3. Статус мігрантів у країні перебування є критерієм для формування у розвинених країнах сучасних моделей інтеграційної політики в сфері міграції: політичної асиміляції, функціональної та мультикультурної інтеграції.

Визначити переваги і недоліки даних моделей з наведенням прикладів їх реалізації у країнах.

4. Значна частина інвесторів з розвинутих країн прагнуть вкладати капітал в країни з перехідною економікою та вимагають урядових гарантій для своїх інвестицій. Нерідко під цим розуміють лист від міністерства фінансів або центрального банку про гарантію збереження іноземних активів та відсутність загрози їх націоналізації. Однак платежі за такими гарантіями не здійснюються через дефіцит державного бюджету та їх неврахування у витратній частині бюджету.

Враховуючи потенційні можливості міжнародних організацій розробити рекомендації іноземним інвесторам та їх партнерам щодо доцільності та можливості інвестування.

4. Розрахунково-аналітичне завдання.

Специфіка діяльності Міжнародного валютного фонду (МВФ) порівняно з іншими міжурядовими організаціями полягає у виконанні ним одночасно функцій регулювання, фінансування, нагляду та консультування країн-членів у сфері валютно-фінансових відносин.

У табл. 13 наведено розподіл витрат МВФ за останні чотири роки за цільовим призначенням.

Структура витрат МВФ за цільовими потребами

Основні напрями діяльності	Структура витрат у валовому адміністративному бюджеті, %			
	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Глобальний моніторинг	17,4	17,7	17,9	18,2
Нагляд за міжнародною валютною системою	5,2	4,6	4,7	4,7
Багатосторонній нагляд	4,5	5,1	5,3	5,5
Міжкраїнна статистична інформація і методологія	3,0	3,2	3,2	3,2
Загальні дослідження	0,4	0,3	0,3	0,3
Загальні інформаційна робота	4,3	4,5	4,5	4,5
Країнний та регіональний моніторинг	35,2	36,6	36,5	36,7
Двосторонній нагляд				
Регіональний нагляд	28,3	28,3	28,2	28,4
Оцінки стандартів і кодексів та фінансового сектору	3,1	3,6	3,7	3,8
	3,8	4,6	4,6	4,5
Програми і фінансова підтримка країн	23,2	21,1	20,9	20,4
Механізми для всіх країн				
Механізми для країн з низькими доходами	10,0	8,1	8,0	7,8
	13,2	13,0	12,9	12,6
Зміцнення потенціалу	24,2	24,6	24,7	24,7
Технічна допомога	17,0	17,5	17,7	17,8
Зовнішня підготовка кадрів	7,2	7,1	7,0	6,9
Усього, без врахування резервів	100	100	100	100

Проаналізувати динаміку змін витрат МВФ та оцінити ефективність механізму фінансування даної організації з урахуванням реалій сучасного розвитку світової економіки.

Тема 15. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

1. Ключові поняття

Міжнародна економічна діяльність – це сукупність економічних відносин між національними та іноземними господарювання у торгівельній, інвестиційній, інноваційній, валютно-кредитній та фінансовій сферах, регулювання яких здійснюється в рамках національного законодавства та укладених міждержавних угод.

Міжнародна економічна діяльність – це система дій і рішень, пов'язаних з формуванням, розвитком та реалізацією конкурентних переваг країни як суб'єкта світогосподарських зв'язків.

Міжнародна економічна діяльність – це сфера реалізації державної зовнішньоекономічної стратегії.

Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, заснована на взаємовідносинах як на території України, так і за її межами.

Відкрита економіка – це національний господарський комплекс, який інтегрований у систему світогосподарських зв'язків з метою реалізації національних інтересів з урахуванням інтересів країн-партнерів.

Національний режим – це режим, який передбачає встановлення рівних прав для національних і іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Спеціальний режим – це режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон і до територій митних союзів, до яких входить Україна.

Режим найбільшого сприяння застосовується у зовнішньоторговельній сфері і означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим.

2. Тестові завдання

1. Цілісна система господарських зв'язків між національними економіками різних країн, суб'єктами господарювання та міжнародними організаціями, яка має характерні взаємозв'язки, закономірності та реалізує ті специфічні інтереси, які пов'язані з використанням міжнародного співробітництва, міжнародного поділу праці – це:

- а) зовнішньоекономічна діяльність;
- б) міжнародна економічна діяльність;
- в) експортна діяльність;
- г) імпортна діяльність.

2. На міждержавному рівні міжнародна економічна діяльність України – це:

- а) сфера реалізації державних інтересів;
- б) сфера реалізації міждержавних інтересів;
- в) заходи ринкової політики суб'єктів господарювання;
- г) усі відповіді правильні.

3. Найголовнішим чинником розвитку і поглиблення участі України у системі міжнародного розподілу праці є:

- а) унікальний природно-кліматичний потенціал країни;
- б) вигідне географічне розташування країни;

в) значний науково-технічний потенціал країни;

г) великий виробничий потенціал країни.

4. Національний господарський комплекс, інтегрований у міжнародний поділ праці – це:

а) національна економіка;

б) відкрита економіка;

в) світова економіка;

г) національне господарство.

5. Правовий режим, який застосовується до спеціальних економічних зон – це:

а) спеціальний;

б) режим найбільшого сприяння;

в) національний;

г) відповіді а, б, в.

6. Правовий режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарювання мають такий же обсяг прав та обов'язків, як і національні – це:

а) спеціальний;

б) режим найбільшого сприяння;

в) національний;

г) відповіді а, б, в.

7. На мікроекономічному рівні міжнародна економічна діяльність України – це:

а) сфера реалізації державних інтересів;

б) сфера реалізації міждержавних інтересів;

в) заходи ринкової політики суб'єктів господарювання;

г) відповіді а, б, в.

8. Правовий режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарювання мають обсяг прав, преференції та пільг щодо мит, податків та зборів – це:

а) спеціальний;

б) режим найбільшого сприяння;

в) національний;

г) відповіді а, б, в.

9. Для України переваги членства в ЄС виходять з існуючих:

а) інноваційних пріоритетів у зовнішньоекономічній політиці;

б) інвестиційних пріоритетів у зовнішньоекономічній політиці

в) географічних пріоритетів у зовнішньоекономічній політиці

г) торговельних пріоритетів у зовнішньоекономічній політиці.

10. Принцип свободи вибору форми організації зовнішньоекономічних зв'язків – це:

- а) спеціальний;
- б) національний;
- в) загальний;
- г) універсальний.

11. Норми і принципи регулювання міжнародних економічних відносин закріплюються в:

- а) національних законодавствах країн;
- б) наднаціональних документах;
- в) міжнародних угодах;
- г) рішеннях міжнародних організацій.

12. Принцип мирного співіснування держав – це:

- а) спеціальний;
- б) національний;
- в) загальний;
- г) універсальний.

13. Принцип суверенітету держав на свої природні ресурси – це:

- а) спеціальний;
- б) національний;
- в) загальний;
- г) універсальний.

14. Основним показником рівня відкритості економіки країни є:

- а) обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами;
- б) експортна квота;
- в) імпортна квота;
- г) рівень зовнішньої заборгованості.

15. Україна є членом:

- 1) Європейського союзу;
- 2) Європейської асоціації вільної торгівлі;
- 3) Чорноморського економічного співробітництва;
- 4) Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва.

3. Ситуаційні завдання

1. Обґрунтуйте роль міжнародної економічної діяльності в розвитку національної економіки країни:

- 1) в умовах відкритої економіки;

- 2) в умовах трансформаційної економіки;
- 3) в умовах кризи.

2. Україна як член Світової організації торгівлі повинна здійснювати зважену зовнішньоторговельну політику, яка базується на поступовій лібералізації регулятивного механізму міжнародних економічних відносин. Однак дана політика може привести до поглиблення кризи у галузях, які становлять основу конкурентного потенціалу країни. Обґрунтувати необхідність та доцільність введення протекціоністського захисту виробництва вітчизняних товарів з урахуванням галузевих пріоритетів розвитку експортної сфери.

3. Уряд України вирішує ревальвувати національну валюту – гривню – та звільнитись від доларизації вітчизняної економіки. Як дане рішення вплине на зовнішньоторговельні відносини України, на розвиток інноваційного та інвестиційного співробітництва? Чи сприятиме звільнення від доларизації економіки збільшенню обсягів експортної діяльності?

4. Україна укладає здійснює такі міжнародні операції:

- 1) Україна уклала угоду на експорт пшениці в Канаду;
- 2) Україна продає Італії соняшникову олію;
- 3) Україна отримала технологічний грант;
- 4) Український уряд здійснює виплати по кредитах МВФ;
- 5) Український уряд надав довгостроковий кредит уряду Тунісу.

Які з перерахованих операцій збільшать позитивне сальдо балансу поточних операцій України? Обґрунтувати відповідь.

4. Розрахунково-аналітичне завдання.

У таблиці 14 наведена структура експорту України.

Таблиця 14

Структура експорту України, %

Найменування товарної групи	1997 р.	2002 р.	2005 р.	2007 р.	2011 р.
Чорні метали і вироби з них	38,3	38,4	40,97	42,2	32,6
Продукція хімічної промисловості	10,6	10,1	7,2	8,2	9,2
Мінеральні продукти	9,0	9,2	13,73	8,7	15,1
Машини, обладнання та механізми	9,6	8,7	8,29	10,1	10,7
Транспортні засоби	3,8	4,9	4,83	6,7	6,6
Текстиль і текстильні вироби	3,2	4,0	4,95	2,0	1,3
Продукти рослинного походження	3,9	5,1	2,67	3,5	4,9
Інші товари	21,6	19,6	17,36	18,6	19,6

Завдання:

- 1) визначити та обґрунтувати модель включення економіки України в світове господарство;
- 2) визначити основні "валютні" галузі України;
- 3) дати оцінку експортному потенціалу України;
- 4) охарактеризувати ефективність сучасної зовнішньоторговельної політики України з урахуванням отриманих результатів.

Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

1. Ключові поняття

Глобальна економіка – це сукупність взаємозалежних та взаємодоповнюваних національних економік.

Глобалізація – це сучасна тенденція розвитку світового господарства як системи взаємопов'язаних та взаємозалежних господарюючих суб'єктів, серед яких значне місце займають саме країни.

Регіоналізація – це процес поступового формування єдиного економічного простору близьких за рівнем соціально-економічного, культурно-історичного розвитку країн окремого регіону для вирішення спільних проблем шляхом встановлення уніфікованих умов їх співробітництва.

Глобалізована економічна діяльність є вищим ступенем розвитку зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів, яка передбачає трансформацію підприємницьких стратегій з урахуванням кон'юнктури міжнародних ринків, рівня та характеру конкурентного середовища тощо.

Транснаціоналізація – це процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій транснаціональних корпорацій.

Модель міжнародної економічної діяльності – поєднання різних форм міжнародного бізнесу та національного регулювання співробітництва відповідно до певних принципів та уявлень про ефективність такого синтезу підприємницької активності.

Інтернаціоналізація господарського життя – це процес зближення національних економік шляхом зростання виробничої взаємозалежності, міжнародного руху товарів, послуг та факторів виробництва, взаємного впливу на внутрішні економічні процеси в країнах.

Інтернаціоналізація виробництва – це встановлення безпосередніх стійких взаємозв'язків між підприємствами різних країн для формування інтернаціонального відтворювального циклу.

2. Тестові завдання

1. Вперше термін "глобальний ринок" було запроваджено:

- а) Дж. Шольте;
- б) Е. Херманом;
- в) Т. Левиттом;
- г) М. Портером.

2. У сучасній економічній науці виокремлюють:

- а) п'ять рівнів глобалізації;
- б) три рівні глобалізації;
- в) сім рівнів глобалізації;
- г) десять рівнів глобалізації.

3. Формування адаптивного механізму міжнародного співробітництва під впливом зовнішніх чинників з метою забезпечення конкурентних переваг на міжнародних ринках – це:

- а) інтеррегіональна інтеграція;
- б) субрегіональна інтеграція;
- в) пасивна інтернаціоналізація національних суб'єктів господарювання;
- г) спільне підприємництво.

4. Стереотипізація ринків властива стратегії:

- а) країн, що розвиваються;
- б) ТНК;
- в) країн з перехідною економікою;
- г) Україні.

5. До чинників, які впливають на глобалізаційні процеси, відносяться:

- а) чинники відцентрової дії;
- б) чинники доцентрової і відцентрової дії;
- в) чинники доцентрової дії;
- г) чинники доцентрової, відцентрової і стимулюючої дії.

6. Глобалізація і глобальна економіка – це:

- а) поняття тотожні;
- б) поняття взаємопов'язані;
- в) поняття різноспрямованого змісту;
- г) глобалізація є характерною рисою глобальної економіки.

7. Індекс глобальної інтеграції розраховується за:

- а) п'ятьма категоріями;
- б) трьома категоріями;

в) чотирма категоріями;

г) двома категоріями.

8. Домінування інтересів світового суспільства над національними інтересами є особливістю:

а) національної економіки;

б) відкритої економіки;

в) глобальної економіки;

г) інтеррегіонального співробітництва.

9. Досягнення економічного розвитку є:

а) глобальною ціллю;

б) універсальною ціллю;

в) загальною ціллю;

г) специфічною ціллю.

10. Глобальний наднаціональний простір формують:

а) розвинені країни і міжнародні економічні організації;

б) транснаціональні корпорації і транснаціональні банки;

в) міжнародні економічні організації, транснаціональні корпорації і транснаціональні банки;

г) розвинені країни, транснаціональні корпорації і транснаціональні банки.

11. З урахуванням наслідків впливу на розвиток світової економіки глобалізація поділяється на:

а) об'єктивну;

б) суб'єктивну;

в) об'єктивну і суб'єктивну;

г) об'єктивні, нейтральну та суб'єктивну.

12. Головними ознаками суб'єкта міжнародного бізнесу є наявність:

а) внутрішніх мотивів;

б) цілеспрямованості;

в) волі та здібностей;

г) усі відповіді неправильні;

д) усі відповіді правильні.

13. Підтримка конкурентного середовища міжнародного бізнесу є:

а) глобальною ціллю;

б) універсальною ціллю;

в) загальною ціллю;

г) специфічною ціллю.

14. Підтримка сталості міжнародної фінансової системи є:

- а) глобальною ціллю;
- б) універсальною ціллю;
- в) загальною ціллю;
- г) специфічною ціллю.

15. Суб'єкт міжнародного бізнесу в процесі трансграничної взаємодії є:

- а) об'єктом дії контрагентів;
- б) самостійним учасником процесу взаємодії;
- в) ініціатором процесу взаємодії;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

3. Ситуаційні завдання

1. Провести порівняльний аналіз таких геоекономічних моделей розвитку:

- 1) китайської, польської й української;
- 2) прибалтійської та китайської;
- 3) російської, української та угорської;
- 4) української, угорської, чехословацької та польської;
- 5) російської та китайської;
- 6) китайської та угорської.

2. Визначити сучасні форми інтернаціоналізації світової економіки та обґрунтувати їх вплив на динаміку міжнародного економічного співробітництва України.

3. Провести SWOT-аналіз (сильні, слабкі сторони, погрози, можливості) сучасної зовнішньоекономічної стратегії України.

Рекомендована література

Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения : учебник / Авдокушин Е. Ф. – М. : Юристъ, 2001. – 368 с.

Акопова Е. С. Мировая экономика и международные экономические отношения / Акопова Е. С., Воронкова О. Н., Гаврилко Н. Н. (Серия "Учебники, учебные пособия") – Ростов-н-Д. : "Феникс", 2001. – 416 с.

Балаева А. Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития / Балаева А., Предводителева М. // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 3. – С. 23–28.

Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Бек У. ; пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой ; послесловие А. Филиппова]. – М. : Прогресс-традиция, 2000. – 384 с.

Белл Даниел. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Белл Даниел ; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – 786 с.

Бестужева С. В. Комплексний підхід до формування системи показників оцінки усталеного розвитку зовнішньоекономічної діяльності / Бестужева С. В., Коблякова К. Б., Мілько І. В. // Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 21. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 5–28.

Бор М. З. История мировой экономики : конспект лекций / Бор М. З. – М. : Издательство "Дело и Сервис", 1998. – 288 с.

Бородаевский А. Тенденции социально-экономического развития в разных регионах мира / Бородаевский А. // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 4. – С. 18–28.

Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XX веке / Друкер П. Ф. ; пер. с англ. В. Е. Котляр. – М. : Вильямс, 2002. – 270 с.

Економіка зарубіжних країн : навч. посібн. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, К. І. Ржепішевського. – К. : ЦУЛ, 2003. – 352 с.

Економіка зарубіжних країн : навч. посібн. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, В. М. Осипова. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 544 с.

Економіка зарубіжних країн : підручник / А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, І. В. Бураківський та ін. – К. : Либідь, 1996. – 256 с.

Кардозо Ф. Э. Зависимость и развитие Латинской Америки: опыт социологической интерпретации / Кардозо Ф. Э., Фалетто Э. ; пер. с исп. – М. : ЮНИТИ, 2002. – С. 83–95.

Киреев А. Международная экономика. В 2-х ч. Ч. 1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства : учебн. пособ. для вузов / Киреев А. – М. : Международные отношения, 2002. – 416 с.

Киреев А. Международная экономика. В 2-х ч. Ч. 2. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование : учебн. пособ. для вузов / Киреев А. – М. : Международные отношения, 1999. – 488 с.

Красильщиков В. Кризис в Восточной Азии: 10 лет спустя / Красильщиков В // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 8. – С. 70–83.

Кругман П. Р. Международная экономика. Теория и политика : учебник для вузов / Кругман П. Р., Обстфельд М. ; пер. с англ. – М. : ЮНИТИ, 1997. – 799 с.

Кухарська Н. О. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посібн. / Кухарська Н. О., Харічков С. К. – Х. : Одісей, 2006. – 456 с.

Макуха С. М. Україна в міжнародних відносинах в умовах глобалізації / Макуха С. М. – Х. : Легас, 2003. – 352 с.

Маркс К. Капитал / Маркс К. – Т. 3. – М. : Прогресс, 1981. – 584 с.

Міжнародна економіка : навч. посібн. / Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.

Міжнародна економіка : підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча та ін. ; за ред. А. П. Румянцева. – К. : Знання-Прес, 2003. – 447 с.

Міжнародні економічні відносини: Історія міжнародних економічних відносин : підручник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. В. Бутенко та ін. – К. : Либідь, 1992. – 191 с.

Міжнародні економічні відносини: Система регулювання міжнародних економічних відносин / А. С. Філіпенко, І. В. Бурковский, В. С. Будкін та ін. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.

Міжнародні ринки ресурсів : навч. посібн. / Я. Б. Яценко, Я. А. Дубинюк, Т. В. Марена та ін. ; під заг. ред. Ю. В. Макогона. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 194 с.

Милль Дж. С. Основы политической технополиии. Т. 1 / Милль Дж. С. – М. : Прогресс, 1980. – 384 с.

Мировая экономика : учебник / под ред. проф. А. С. Булатова. – М. : Юристъ, 2002. – 734 с.

Мировая экономика : учебн. пособ. для вузов / под ред. проф. И. П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 575 с.

Мировая экономика. Экономика зарубежных стран : учебник / под ред. д-ра экон. наук, проф. В. П. Колесова и д-ра экон. наук, проф. М. Н. Осьмовой. – М. : Флинта ; Московский психолого-социальный институт, 2000. – 480 с.

Михайлушкин А. И. Международная экономика : учебник / А. И. Михайлушкин, П. Д. Шимко. – М. : Высшая школа, 2002. – 336 с.

Мотузка О. М. Статистичний моніторинг міжнародної технічної допомоги / Мотузка О. М. // Статистика України. – 2008. – № 1. – С. 5–8.

Мурадов К. Региональные и двусторонние соглашения о свободной торговле / Мурадов К. // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 7. – С. 40–48.

Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : підручник / В. Є. Новицький. – К. : КНЕУ, 2003. – 948 с.

Овчинников Г. П. Международная экономика : учебн. пособ. / Г. П. Овчинников, В. А. Михайлова. – СПб. : Изд-во "Полиус", 1998. – 620 с.

Пебро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения / Пебро М. – М. : Прогресс Универс, 1994. – 592 с.

Поппер К. Р. Объективное знание. Эволюционный подход / К. Р. Поппер; пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского. – М. : Республика, 2000. – 454 с.

Поппер К. Р. Логика научного исследования / Поппер К. Р. ; пер. с англ. под ред. Садовского В. Н. – М. : Республика, 2004. – 447 с.

Рикардо Д. Начала политической экономии и налогообложения / Рикардо Д. ; пер. с англ. – М. : Наука, 1995. – 784 с.

Рудь Н. Механизмы государственной поддержки ПИИ в сферу высоких технологий / Рудь Н. // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 8. – С. 32–40.

Рулева И. Инициативы МВФ и Всемирного банка в отношении стран с высоким уровнем задолженности / Рулева И. // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 7. – С. 56–59.

Савельев Є. В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів : підручник для магістрантів з міжнародної економіки і державної служби / Савельев Є. В. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – 504 с.

Сергеев В. Проблемы мировой энергетической безопасности / Сергеев В. // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 12. – С. 18–19.

Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. – К. : Либідь, 2000. – 582 с.

Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. ; пер. с англ. – М. : Наука, 1992. – 572 с.

Соколенко С. И. Глобальные рынки XXI столетия: Перспективы Украины / Соколенко С. И. – К. : Логос, 1998. – 567 с.

Спиридонов И. А. Мировая экономика : учебн. пособ. / И. А. Спиридонов. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 256 с.

Старостіна А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації / Старостіна А., Каніщенко О. // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 58–65.

Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран : учебн. пособ. / Тимошина Т. М. ; под ред. проф. М. Н. Чепурина. – 4-е изд., доп. – М. : Юридический Дом "Юстицинформ", 2003. – 496 с.

Філіпенко А. С. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2002. – 470 с.

Фомичев В. И. Международная торговля : учебник / Фомичев В. И. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 496 с.

Чужиков В. Модернізація регіональної політики в ЄС / Чужиков В. // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 56–62.

Шишков Ю. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? / Шишков Ю. // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 8. – С. 3–20.

Bhagwati J. Termites in the Trading System : How Preferential Trade Agreements are Undermining Multilateral Free Trade / Bhagwati J. – Oxford, 2007.

Blaug Mark. Economic Theory in Retrospect – Home – wood, ill: Richard D. / Blaug Mark. – Irwin, 1962.

Heckscher Eli F. Mercantilism. Vols 1, 2. / Heckscher Eli F. – London : Allen and Unwil, 1935.

Jones R. W. Factor Proportions and the Heckscher-Ohlin Theorem. Review of Economic Studies 24 / Jones R. W. – Amsterdam : North Holland, 1956. – pp. 1–10.

Keet P. South Africa and the Non Aligned Movement in an Area of Regionalization and Globalization / Keet P., De Villiers R. – Pretoria, 1999.

Ohlin B. Interregional and International Trade / Ohlin B. – Cambridge : Harvard University Press, 1952. – 238 p.

Posner M. International Trade and Technical Change / Posner M. // Oxford Economic Papers. – vol. 13 (October, 1961). – pp. 323–341.

Rybczynski M. M. Factor Endowments and Relative Commodity Prices / Rybczynski M. M. // *Economica* 22. – 1955. – November – № 84. – pp. 336–341.

Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle / Vernon R. // *The Quarterly Journal of Economics* (May 1966). – pp.190–207.

Зміст

Вступ	3
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади та форми розвитку міжнародних економічних відносин	4
Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни	4
Тема 2. Світове господарство та особливості його розвитку	9
Тема 3. Еволюційні періоди формування міжнародних економічних відносин	13
Тема 4. Середовище міжнародних економічних відносин	18
Тема 5. Міжнародний поділ праці та кооперація виробництва	23
Тема 6. Міжнародна торгівля як провідна форма міжнародних економічних відносин	27
Тема 7. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг	35
Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво	40
Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили	46
Тема 10. Міжнародний науково-технічний обмін	51
Змістовний модуль 2. Валютно-фінансові та інституціональні засади розвитку МЄВ в умовах глобалізації та міжнародної економічної інтеграції	57
Тема 11. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини	57
Тема 12. Міжнародні кредитні відносини	65
Тема 13. Міжнародна економічна інтеграція	59
Тема 14. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин	74
Тема 15. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків	80
Тема 16. Економічна єдність світу і глобальні проблеми міжнародних економічних відносин	85
Рекомендована література	89

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Практикум
з навчальної дисципліни
**"МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ"**

для студентів наряду підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання

Укладач **Бестужева** Світлана Василівна

Відповідальний за випуск **Піддубний І. О.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2013 р. Поз. № 155.

Підп. до друку   Формат 60×90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 6,0. Обл.-вид. арк. 7,5. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

---

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*

Практикум
з навчальної дисципліни
"МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ"

для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання